ІСТОРИЧНА БІОГРАФІСТИКА

Наталія Білоус.
Павел Пачинський – київський намісник та вірний слуга воєводи Томаша Замойського (у світлі листування 1619–1626 рр.)

Тетяна Кузик.
«Лучше головѣ, нежели хвостам служить»?
Іван Чугуївець: військовий писар і колезький асесор

ISSN 1995-0322 СОЦІУМ. Альманах соціальної історії. 2010. Випуск 9. – С. 241–277.

Наталія Білоус

ПАВЕЛ ПАЧИНСЬКИЙ – КИЇВСЬКИЙ НАМІСНИК ТА ВІРНИЙ СЛУГА ВОЄВОДИ ТОМАША ЗАМОЙСЬКОГО (у світлі листування 1619–1626 рр.)*

Ім'я Павла Пачинського не потрапило на сторінки ані польської, ані української історії, що загалом не дивно. Зрештою, такою є доля багатьох «маленьких людей» – свідків або й учасників важливих подій. Постать дрібного польського шляхтича і досі не викликала б інтересу, якби не певний збіг обставин. Власне, спочатку мене зацікавила посмертна епітафія на його надгробку у катедральному костьолі Воскресіння Ісуса Христа і Св. Томаша в Замості. Працюючи над листуванням мешканців Київського воєводства до воєводи Томаша Замойського (1619–1628) у Головному архіві давніх актів у Варшаві, я натрапила на листи Пачинського, який виконував функції намісника воєводи в Києві у 1619 році. Епістолярій цього шляхтича за своїм характером нагадував щоденникові записи особи, що була свідком багатьох тогочасних подій, відтак, повідомляла своєму патронові найрізноманітніші відомості. Саме тому ці листи є вкрай цікавими і для дослідників родини Замойських, і для тих, хто вивчає суспільно-політичну історію регіону, зокрема сюжети, пов'язані з козацтвом. До цього часу дослідники обходили увагою ці джерела, тож і постать вірного слуги Томаша Замойського залишалася непоміченою, «розчинившись» у масі магнатських слуг.

Про походження Павла Пачинського інформації обмаль. Схоже, що він народився в середині 70-х рр. XVI ст. у дрібній шляхетській родині, що належала до гербу «Напівон»[1]. Можемо припустити, що ця родина мала волинське коріння, на що зокрема вказує факт навчання в Замойській академії у 1618/1619 та 1638/1639 рр. двох студентів з таким прізвищем, які походили з

* Niniejsza publikacja powstała dzięki finansowemu wsparciu Muzeum Historii Polski w Warszawie. Окремо хочу подякувати моїм колегам – Наталі Старченко та Ігореві Тесленку, які висловили ряд важливих для мене зауважень під час обговорення роботи на семінарі при Товаристві дослідників Центрально-Східної Європи.

[1] Опис гербу: на золотому щиті голова оленя, поміж рогами якого – сірий вовк. На клейноді – п'ять страусиних пір'їн. Див.: Herby rycerstwa polskiego, przez Bartosza Paprockiego zebrane i wydane r. 1584. Wydanie Kazimierza Józefa Turowskiego. Kraków, 1858. S. 645.

© Наталія Білоус, 2010

Кременецького повіту[2]. Ймовірним його батьком або близьким родичем міг бути Лаврин (Wawrzyniec) Пачинський, поручник королівського ротмістра Станіслава Стадніцького. Інформація про нього міститься в луцьких гродських книгах за 1578–1579 рр., де зафіксовані скарги луцьких міщан на жовнірів за нанесені їм шкоди[3] . Припускаємо, що військова кар'єра Лаврина Пачинського, як і будь-якого шляхтича, з часом перервалася, тож він міг опинитися на службі у впливового магната Яна Замойського, а пізніше – його сина Томаша. Про служіння свого батька цій родині опосередковано згадував сам Павел Пачинський у листі до Томаша Замойського 1624 року[4] .

У середині 90-х років наш герой потрапив на службу до двору Яна Замойського, прослуживши цій родині «щиро і чимало» – як він сам згадував на схилі свого життя, близько тридцяти років[5] . Тривалий час він перебував серед двірських слуг-«юргельтників», які щороку діставали сталу грошову винагороду за свою службу при боці канцлера. За підрахунками А. Тарнавського, наприкінці XVI – початку XVII ст. двір Яна Замойського складався приблизно зі 100 осіб. Зберігся загальний кошторис його річного утримання за 1599 рік: «Płace roczne dworzan i służby dworskiej w r. 1599», в якому згадується п'ять категорій слуг і двірної челяді: «юргельтники», різна челядь, «поточна» челядь Замойського, «поточна» челядь дружини магната, інша челядь. На початку списку фігурують: маршалок двору Павел Пясковський зі щорічним утриманням у 500 зол. пол., один із трьох «правних заступників» канцлера – Мельхіор Міхаловський (400 зол. пол.), особистий секретар канцлера кс. Піскожевський (400 зол. пол.), архітектор Бернард Моранді (400 зол. пол.), «кавалькатор» (240 зол. пол.), коновал (100 зол. пол.), надвірний садівник (100 зол. пол.)[6]. Далі були вписані три особи з неокресленими функціями, які отримували щороку по 40 зол. пол.: Юхим Тарновський, Пачинський і Ружицький[7]. Двоє останніх зазначені також в іншому списку серед слуг і двірської челяді Яна Замойського за 1604 рік: Пачинський того року отримав платню в 50 зол. пол., а Ружицький – 40[8]. Після смерті Яна Замойського обидва залишились на службі у його сина. Якщо Ружицького Томаш Замойський використовував переважно при дворі у Замості, то Пачинського регулярно відсилав із спеціальними дорученнями за межі резиденції, зобов'я-

[2] 1618/1619 – Matthias Adalberti Paczinsky, distr. Kremenecensis in Volhinia, 18 gr.; 1638/1639 – Lucas Joannis Paczynski, distr. Cremenecensis, juratus // Album studentów Akademii Zamojskiej 1595–1781 / Opracował Henryk Gmiterek. Warszawa, 1994. S. 99, 164.

[3] ЦДІАУК. Ф. 25, оп. 1, спр. 19, арк. 5–5 зв., 59, 208 зв.

[4] «…miałem nadzieię, ze wm sam ultro spominaiąc sobie *oyca mego* y moią terz życzliwość…». AGAD. AZ, sygn. 737, k. 40.

[5] AGAD. Archiwum Zamoyskich (далі – AZ), sygn. 737, k. 26.

[6] *Tarnawski A.* Działalność gospodarcza Jana Zamoyskiego, kanclerza i hetmana wielkiego koronnego (1572–1605). Lwów, 1935. S. 283–286.

[7] Двоє останніх згадані без імен. Див.: *Tarnawski A.* Działalność gospodarcza Jana Zamoyskiego ... S. 283.

[8] Там само. С. 287.

зуючи звітуватися. Власне завдяки цьому залишилися листи Павла Пачинського за 1619–1626 рр., тобто від введення Томаша Замойського на уряд київського воєводи і до самої смерті дописувача.

З 17-ти листів Павла Пачинського до київського воєводи шість – за червень-вересень 1619 р. – належать до «київського» періоду його життя. Їх, щоправда, могло бути й більше, адже Пачинський отримав доручення від воєводи відписувати йому регулярно що два тижні. Хоча, зважаючи на постійний брак у Києві кур'єрів-пахолків, на що скаржився сам дописувач, цілком імовірно, що це й була вся його «київська» кореспонденція. Решта листів стосуються його перебування в Замості і Варшаві, де він займався полагодженням майнових справ свого патрона.

У найранішому листі, датованому 5 лютим 1619 р., Пачинський писав із Замостя своєму патронові, який перебував на сеймі у Варшаві, про те, що він уже два тижні тому підготував рахунки і «квити», пов'язані з «держанням» маєтку Снятичі, але не мав нагоди показати їх у Замості через постійну зайнятість пана. Відомо, що протягом 1614–1619 рр. Снятичі перебували в руках Пачинського[9]. Далі він звертається з проханням про дозвіл на приїзд до Варшави з тим, щоб перед кінцем сейму встигнути відвідати потрібних йому людей і вирушити потім у дорогу – до Кракова або ще й далі, куди накаже патрон (див. Додаток 1, док. 1). Невідомо, чи потрапив він до Варшави, але до Кракова напевно не доїхав. Незабаром, 11 березня 1619 р., на тому ж сеймі Томаш Замойський був номінований на уряд київського воєводи, тож його слуга за дорученням свого пана згодом мусив виїхати у протилежному напрямку – до Києва.

Новий воєвода, як і його попередник на цьому уряді – Станіслав Жолкевський (1608–1618) – не поспішав зі своїм виїздом на схід, дослухаючись до порад свого старшого колеги. Той сам по отриманню привілею на цей уряд на сеймі 28 березня 1608 р.[10] через зайнятість військовими справами зміг доїхати до Києва тільки у листопаді того ж року. Подібно вчинив і Томаш Замойський: його урочистий «в'їзд на уряд» відбувся під кінець жовтня 1619 р. А тим часом упродовж березня-травня головним намісником воєводи у Києві залишався старий урядник Михайло Мишка-Холоневський, який не залишав надії зберегти за собою місце і,

[9] Маєток Снятичі знаходився поміж містами Замостя і Тишовці, вважався малодохідним: його річний дохід у 1614 р. складав усього 800 зол. пол. // AGAD. AZ, sygn. 2490, k. 3; 2521, k. 13; *Dubas-Urwanowicz Ewa.* Organizacja gospodarcza dóbr Tomasza Zamoyskiego w latach 1618–1638 / Praca doktorska. Uniwersytet Warszawski, 1983. S. 89. З відомого нам листа Пачинського випливає, що він був державцею не тільки у 1614 р., а й протягом наступних п'яти років (див. Додаток 1, док. 1). На той час снятинським старостою був краківський воєвода Миколай Зебжидовський, після смерті якого у 1620 р. маєтність потрапила до скарбової адміністрації, а в 1622 р. – до Миколая Струся. (*Chłapowski K.* Starostowie w Małopolsce 1565–1668 // Społeczeństwo staropolskie. T. IV. Warszawa, 1986. S. 146.)

[10] AGAD. Zbiór dokumentów pergaminowych, sygn. 8096.

намагаючись завоювати довіру нового воєводи, активно писав до нього листи. Своє перебування в замку він виправдовував зобов'язанями стерегти сукно і гроші, виділені для козаків, і просив залишити за ним уряд, а також двір з будинком у замку та доходи від щорічного збору подушного податку[11].

Дрібний волинський шляхтич Михайло Мишка-Холоневський набув цей уряд у 1609 р. завдяки протекції Станіслава Жолкевського. За умов постійної відсутності воєводи у Києві, його намісник зміг зосередити у своїх руках чимало владних повноважень[12] і за часи свого врядування за рахунок киян значно поліпшити своє матеріальне становище, залишивши чималий спадок своїм нащадкам[13]. Новий воєвода, очевидно, знаючи про фінансові махінації Мишки-Холоневського, вирішив замінити його надійнішою людиною з кола своїх слуг. А не довіряти тодішньому підвоєводі у Томаша Замойського були підстави.

Отримавши наприкінці травня 1619 р. лист від Станіслава Жолкевського з вимогою передати докладний інвентар київського замку слугам нового воєводи, Михайло Мишка-Холоневський залишив Київ назавжди і виїхав на Волинь[14]. За тиждень до його від'їзду Пачинський прибув до Києва як представник інтересів Томаша Замойського і перейняв функції підвоєводи. У джерелах, проте, він жодного разу не фігурує як підвоєвода, а тільки як намісник, підписуючись у своїх листах до Замойського як «найнижчий служебник Пачинський», а до міщан – «Павел Пачинський, секретар його королівської милості, намісник пана воєводи київського в Києві». Зауважимо, що це був перший випадок в історії Києва, коли функції намісника воєводи виконував прибулий здалека шляхтич, тобто людина немісцевого походження.

Оселившись у київському замку, новий намісник зіткнувся з першою серйозною, на його погляд, проблемою, якою був ув'язнений шляхтич Криштоф Немирич. Той уже близько півтора року сидів у замковій в'язниці

[11] AGAD. AZ, sygn. 313, k. 1–9.

[12] Наприклад, протягом 1613–1615 рр. підвоєвода неодноразово входив до складу комісій, створених асесорським судом для проведення розслідування справ, що стосувалися протиріч київських міщан з Печерським та Кирилівським монастирями. Див.: РГАДА. Ф. 389, оп. 1, д. 205, л. 63–64; д. 206, л. 69 об. – 70, 103–105.

[13] Кадуковим привілеєм від 15.03.1615 р. підвоєводі дісталася уся маєтність у Києві по страчених козацьких полковниках Івашковському, Дришляку і Коробці. (Див.: *Білоус Н.* Київ наприкінці XVI – першій половині XVII ст. С. 254–255). Хоча на території Київщини підвоєводі не вдалося зміцнити свій маєтковий статус, на Волині у Луцькому повіті він володів селами Холонів, Мирків, Верхостав'я, Голишів, Козятин. З 1620 р., купивши володимирське війтівство, тримав 18 димів у дільниці Зап'ятничі у Володимирі. (Див.: *Баранович О.* Залюднення України перед Хмельниччиною. Київ, 1930. Ч. 1: Залюднення Волинського воєводства в першій половині XVII ст. С. 64, 75; *Кулаковський П.* Канцелярія Руської (Волинської) метрики 1569–1673 рр. Студія з історії українського регіоналізму в Речі Посполитій). Острог-Львів, 2002. С. 248–249).

[14] *Кулаковський П.* Канцелярія Руської (Волинської) метрики 1569–1673 рр. … С. 248–249.

через накладення на нього численних баніцій за наїзди і пограбування шляхетських маєтків. У своєму листі від 23 червня 1619 р. Пачинський повідомляв воєводі про те, що князь Ружинський, згідно зі своїм уписаним до гродських книг зізнанням, обіцяв надати сторожу і харчування для в'язня, але досі не зробив цього, а колишній підвоєвода мав інструкцію від короля вчинити екзекуції над злочинцем і теж її не виконав. Київський возний генерал Павло Гуторович у своєму зізнанні по цій справі зазначив, що підвоєвода Мишка-Холоневський залишив Криштофа Немирича закутим у кайдани в замковій в'язниці без належної охорони. На його думку, ув'язненого мав пильнувати київський городничий[15], яким на той час був Станіслав Вігура, чого той не робив. За Немирича заступалися його приятелі, та й сам ув'язнений у своєму листі благав воєводу про звільнення[16]. Новий намісник не знав, що вдіяти в такій ситуації, і просив поради у воєводи. Томаш Замойський розпорядився залишити все на своїх місцях і чекати на його приїзд. У тому ж листі Пачинський з радістю повідомив воєводі про інші новини, зокрема, про налагодження контакту з київським підкоморієм Стефаном Немиричем, і запевняв патрона в тому, що бажаючих йому прислужитися буде чимало.

З цього ж листа довідуємося і про те, що Замойський використовував Пачинського також у своїх матримоніальних планах. Як відомо, на той момент він мав намір одружитися з онукою колишнього київського воєводи, князя В.-К. Острозького, Катериною, тож його слуга, очевидно, у цій справі виступав посередником. Так, він писав воєводі про перші успіхи у цій справі: «Про перший прогрес у сердечних справах Вашої милості зараз нічого не пишу, але через свого посланця швидко напишу, а подібно скоріше, мій милостивий пане, будеш знати, бо чути було, як сам цілий світ з радістю мого милостивого пана чекає» (див. Додаток 1, док. 2).

Через два дні, 25 червня 1619 р., воєвода видав розпорядження до київських міщан з регламентацією податків, які вони мали сплачувати на його користь. На прохання бурмистра Созона Балики, який ще за врядування попереднього воєводи орендував збір мита у воєводстві, Томаш Замойський продовжив йому право оренди, визначивши терміни його сплати – чотири рази на рік по 300 зол. пол., а також збір подушного податку зі сплатою йому щороку 600 зол. пол. Зібрані гроші бурмистр повинен був віддавати до рук Пачинського. Частина цієї суми мала йти на утримання замкових слуг та задоволення потреб намісника воєводи[17]. Тим же днем датується лист-розпорядження намісника до київських міщан, який повторює зміст розпорядження воєводи щодо оренди зазначених податків бурмистром, а також додає, що в разі крайньої потреби Созон Балика мав видавати йому гроші негайно, не чекаючи окреслених термінів сплати податків (див. Додаток 1, док. 3).

[15] AGAD. AZ, sygn. 45, k. 1–2.
[16] AGAD. AZ, sygn. 734, k. 18–19.
[17] AGAD. AZ, sygn. 289, k. 111–113.

Наступний лист намісника від 8 серпня 1619 р. є найрозлогішим; у ньому розкривається суть його конфліктів з київським поспільством та детально описуються деякі тогочасні події в Києві. Пачинський сповіщає, що згідно з розпорядженнями воєводи від 24 липня, отриманими у листі 4 серпня, він намагався зробити ревізію повинностей міщан. Попередньо він наказав їм з'явитись до замку і продемонструвати свої привілеї, однак ті зволікали протягом двох тижнів, посилаючись на різні труднощі. Тоді Пачинський прийшов до ратуші і наказав у кількох місцях прибити листи з його нагадуванням. Але і такий метод не одразу подіяв на міщан, оскільки на той час тривав ярмарок, тож, за свідченнями намісника, щодня близько двохсот осіб у ратуші пили горілку і не зважали на його накази. Вранці наступного дня по закінченні ярмарку радці вислали до Пачинського посланця, просячи про зустріч, а по обіді прийшов війт з радцями і продемонстрував привілеї.

Свої права на оренду корчем міщани обґрунтовували привілеєм короля Зигмунта I, на що намісник зауважив, що «та оренда вже вийшла», тобто скінчився термін її дії. Такою ж незрозумілою була ситуація з військовими повинностями міщан. Незадовго до того сам воєвода намагався з'ясувати це питання. На його думку, вони повинні були кожного разу, коли військо вирушало за межі воєводства проти татар, ставати до коронного обозу. Міщани це заперечували і наполягали на тому, що вони, згідно зі своїми привілеями і давнім звичаєм, повинні були вирушати на чолі з самим воєводою або з його намісником у погоню за татарами лише тоді, коли ті рухалися Чорним шляхом і виключно в межах воєводства. Суперечка затяглася на кілька місяців. Про деякі її подробиці дізнаємося з листа Павла Пачинського, на вимогу якого міщани пред'явили список із 85 осіб, які мали б виконувати військові повинності, повідомивши при цьому, що через втрати у московській війні їх залишилося тільки 50. Намісникові було незрозуміло, чому така мала кількість людей і тільки за списком мала військові повинності, оскільки, на його думку, міськими вольностями користувалися начебто всі міщани. У відповідь кияни заявили, що далеко не всі користуються міськими правами і не всі здатні виконувати військові обов'язки. По довгих розмовах Пачинський повідомив міщанам, аби вони очікували на універсал воєводи, який поставить крапку у цій суперечці. Зрештою, і сам намісник певним чином виправдовував міщан, зазначаючи, що вони теж мають рацію, оскільки в самому Києві не цілком безпечно, тож в разі нападу їм було б вкрай непросто вирушити пішки до коронного обозу[18]. Самі міщани просили Пачинського повідомити воєводу про їхні проблеми, а також заборонити приїжджим купцям (гостям) торгувати під час ярмарків.

Справжні суперечки розгорілися між намісником і міщанами з приводу перевозу[19]. Оскільки міщани не змогли обґрунтувати свої права на

[18] AGAD. AZ, sygn. 737, k. 51.

[19] Очевидно, що йшлося про найдавніший Хрещатицький перевіз, який знаходився в гирлі р. Почайни на Хрещатицькій пристані, на шляху до Броварів.

його володіння, намісник вважав, що перевіз має належати замкові і наказав того ж дня його передати. По завершенні цього акту з ратуші до Пачинського прибігли війт з радцями, просячи, аби він почекав з передачею принаймні до того часу, доки відправлені до воєводи посланці повернуться додому. Намісник поступився і погодився почекати 3-4 тижні, справедливо зазначивши, що «справи ліпше гладко втирати, аніж прикро втинати». Війт, сприйнявши рішення Пачинського як непевність у власному становищі, прийшов до замку і почав костуром махати, очевидно, погрожуючи намісникові, але побачивши, що той серйозно налаштований, відступив. В очікуванні на приїзд воєводи міщани трохи притихли, навіть поступилися своїми правами на гору Щекавицю та примирилися з замковими ремісниками, а сам намісник пообіцяв не турбувати їх до спеціального розпорядження воєводи (див. Додаток 1, док. 4).

Судячи з усього, цього листа намісник не одразу відіслав, а затримав у себе через відсутність на той час кур'єра-пахолка. Наступного дня на окремих аркушах він додав інформації. Оскільки ці дві великі дописки не містять вступних і кінцевих клаузул, польські архівісти означили їх як: «ceduła pierwsza do listu Paczyńskiego» і «ceduła druga do listu Paczyńskiego».

У першій дописці автор звертає увагу на те, що, по-перше, в Києві не така велика кількість заможних людей, як він очікував; по-друге, міщани зволікають зі сплатою податків через те, що до міста з'їхалися великі купи козаків. За його підрахунками, у неділю чинили присягу 700 козаків. Потім до них приєдналися ще 300 донських козаків (dońców), яких після присяги випровадили з міста. Схоже, що таке велике скупчення козаків у місті на той час не було випадковим. Повертаючись з московських походів 1617/18 рр., великі загони запорозьких і донських козаків не поспішали розходитись по своїх домівках, а вирушили до Києва і на деякий час там затримались. На жаль, історики, які досліджували стосунки запорозьких та донських козаків, залишили поза увагою цей цікавий факт[20].

Далі Пачинський описує проблеми, які він без участі воєводи не міг розв'язати. Стосувалися вони, передовсім, військової служби міщан (про що вже йшлося у попередньому листі), тож намісник просив воєводу вислати до міщан універсал і окремо до нього інструкцію з роз'ясненнями. Інша проблема торкалася закінчення 1 вересня терміну оренди корчем для міщан та проведення Різдвобогородицького ярмарку (8 вересня

[20] Див., наприклад: *Гермайзе О.Ю.* Україна та Дін у XVII ст. // Записки Київського Інституту Народної освіти. К., 1928. Кн. III. С. 107–196; *Брехуненко В.А.* Стосунки українського козацтва з Доном у XVI – середині XVII ст. Київ-Запоріжжя, 1998, розділ II, глава 3 «Козацька вісь Дніпро – Дон як чинник розвитку українського та Донського козацтв і міжнародних відносин у регіоні (10 – початок 20-х рр. XVII ст.)». С. 122–157. Описуючи відомі факти з історії спільних походів донських та запорозьких козаків на Кафу, облогу Азова у 1618 р., В. Брехуненко, оминаючи події 1619/20 рр., різко переходить до Хотинської війни.

за старим стилем), на що претендували, крім міщан, ще й архимандрит у Печерському містечку і біскуп у Біскупському містечку. Намісник скаржився на відсутність у замку підданих для рубання дров, посланців для перевезення пошти та на міщан, які заборгували йому 1000 зол. пол. і не віддають під тим претекстом, що вони на той час не мають і 100 зол. пол. Проблем йому додавали нестача готівки та необхідність утримання замкових слуг і ув'язненого Криштофа Немирича: «Видатки маю на кожну дрібнішу річ. Тут нас загалом 18 чоловік, оскільки утримую і пана Немирича». І потім, бідкаючись, він резюмував: «Зі своїми скромнютко живемо, майже як у монастирі…»[21].

Далі намісник знову звернувся до козацької тематики, зазначивши, що козаки давно повернулися з московського походу і «в Туреччині давно не були», тобто не здійснювали походів до Османської імперії, а, отже, тривалий час були позбавлені «козацького хліба». Пачинський повідомляв воєводу про те, що коли козаки мешкали «на Запорогах», тоді краківський каштелян, князь Януш Острозький (у тексті: «x. Jm pan crakowski») посилав до них під позику гроші – 1000 зол. пол., а ті після здобичі повертали з великими відсотками. Обіймаючи уряди білоцерківського, черкаського, канівського і переяславського старости протягом 1594–1620 рр., Януш Острозький був добре обізнаний з обстановкою в регіоні і, відповідно, мав стосунки з чільниками козаків, зрештою, як колись і його батько – київський воєвода князь В.-К. Острозький. Зазначимо, що подібного роду кредитні операції у ті часи не були чимось надзвичайним, оскільки приносили вигоду обом сторонам. Пачинський радив своєму патронові теж дати якусь суму грошей козацькому гетьману, оскільки козаки є прихильними до нового воєводи. На ці цілі він навіть узяв у бурмистра Созона Балики 300 зол. пол., яких йому вже забракло, тож він попросив ще. На це Балика заявив, що всі гроші від збору податків (мито, подушне, куничний податок від перекупок) незадовго до свого від'їзду вибрав підвоєвода Мишка-Холоневський. Намісник писав, що він не розуміє, чому так сталося, адже підвоєвода протягом тижня передавав йому справи на замку і при цьому промовчав про гроші, тож від збору мита залишилося тільки 300 зол. пол.

У другій дописці до листа від 8 серпня 1619 р. Пачинський звертає увагу воєводи на погану обороноздатність Києва, відсутність на той час замкової залоги, а також слуг-кур'єрів для перевезення пошти. Намісник, очевидно, отримав ще й завдання дізнатися про «вільні грунти», які можна було б набути у Київському воєводстві. Довідавшись про те, що в Остерському старостві є чимало незаселених земель, а також про готовність остерського старости Михайла Ратомського продати за 30 тисяч зол. пол. значний земельний масив, він радив своєму панові скористатись з такої можливості.

[21] AGAD. AZ, sygn. 737, k. 55.

Закінчує цю дописку намісник великим блоком новин про козаків, розповідаючи про маловідомі події, що сталися в липні-серпні 1619 р.: «Новини звідси тільки про козаків. Зібралися на Масловому Ставі і після взаємних суперечок затихли. Сагайдачний на гетьманстві підтвердився, забив того, хто хоругву схопив, є і кілька десятків поранених. Піймав злочинця Бородавку, випросили його потім [козаки]. Зараз у якійсь сварці вдарив його булавою в чоло аж до мозку і той подібно вже здох». Тут Пачинський, описуючи події, що відбувалися на козацькій раді в урочищі Маслів Став, найімовірніше, на початку липня 1619 р., припустився деяких неточностей. Зокрема, він не згадує імені конкурента Сагайдачного – Дмитра Барабаша, який напередодні відібрав булаву у гетьмана, за що пізніше і поплатився життям. Намісник подає також суперечливі дані щодо ймовірної смерті Яцька Бородавки, оскільки відомо, що той загинув дещо пізніше – 8 вересня 1621 р.[22], тож на той час вважався також конкурентом гетьмана.

На початку серпня 1619 р. Петро Сагайдачний скликав до Києва нову козацьку раду, учасники якої в колі заприсяглися бути разом до смерті і служити своїй старожитній вірі. Він наказав лише частині козаків з'їхатися до кола, щоб не створювати великого галасу в місті. Інші присягали по містечках при старшинах. Намісник повідомляв, що у Києві біля Замкової гори присягли близько 250 осіб старшини, а за тиждень у місті біля ратуші в домах черні ще близько 700 козаків присягали «на голій шаблі, покладеній на столі, що не мають відбігати від купи, йти всюди, куди піде гетьман і чинити все, що він накаже – чи добре, чи зле». У такий спосіб козаки під проводом Петра Сагайдачного виявили неабияку рішучість домагатися своїх цілей.

«Живуть зі мною довірливо, – характеризував свої стосунки з козаками Пачинський, – і гетьман прислав мені яничарку*. П'ємо тут у колі». Пачинський поцікавився у козаків, для чого вони присягають, і чи не чинили вони присягу проти короля і Речі Посполитої. Один козацький сотник, висловлюючи загальні настрої козаків, вирішив поділитися з ним «секретом» і мовив: «Шкода мені Вас, Добродію, щось Вам розкажу, але окремо», – і за пару днів, прийшовши до нього, продовжив: «хотіли ми не так, як перед тим в непорядку до сваволі козаки приходили. Але якщо нас нагородять і обернуть до чогось, будемо служити. Нагородять і ні до чого не обернуть, розійдемося в порядку, іншим новим скажемо йти додому хліб сіяти, інші підуть на Запоріжжя, решта теж до грузинського царя піде або деінде, де службу знайдуть, а проти короля і Речі Посполи-

[22] *Грушевський М.С.* Історія України-Руси. Козацькі часи – до року 1625. Т. 7. К., 1995. С. 470–471, 475.

* *Яничарка* – довгоствольна рушниця з кремневим ударним замком іспано-мавританського типу. Запозичена козаками в турецьких яничарів. Була поширеним типом ручної вогнепальної зброї у запорожців. Див.: Українське козацтво. Мала енциклопедія. Київ: Генеза, 2006. С. 669.

тої нічого злого не замишляємо». Деякі козаки, зі слів Пачинського, збиралися йти до Львова, сподіваючись там отримати гроші, а козацькі представники повернулися щойно від канцлера з посланцем від нього і поїхали разом до Корсуня, де знаходилась зброя (див. Додаток 1, док. 4).

Наступний лист, писаний 9 серпня 1619 р., дійшов до нас без початку. В ньому Пачинський теж розвиває козацьку тематику і повідомляє воєводі про те, що до запорозьких козаків приєдналися 3 тисячі донських, з яких кілька десятків прийшли до Києва і теж присягали. Того ж дня їх відіслали на Дон, а ті, що служили московському цареві, ще до них не приєдналися. За його припущенням, всього запорозьких козаків могло бути до 10 тисяч. Далі намісник висловив міркування щодо залучення тисячі козаків на службу королю і Речі Посполитій, якби вдалося знайти на те кошти. «А зараз вони присягли на тому, що будуть нерозлучними. А ще там хтось залучив на службу лісовчиків, кажуть, що близько 7 тисяч, і дай Боже, щоб це було на добро Речі Посполитій», – пише далі Пачинський і розповідає про те, що 20 липня у двох милях від Києва проїжджав пан Струсь (очевидно повертаючись з московського полону)[23], про що він писав у попередньому листі. Лист той, однак, до воєводи чомусь не дійшов, оскільки його посланець повернувся з ним назад, тож він повторює інформацію. Далі Пачинський висловив втіху з приводу того, що нарешті має доброго посланця з конем і що за два тижні, коли Запорозьке військо вирушить у похід, йому буде через кого передати пошту. Закінчує він свій лист тим, що вирішення усіх проблемних питань полишає до приїзду пана воєводи, а також зізнається, що «волів би мати сіру сукню вдома, аніж у клопоті якусь ліпшу», натякаючи на своє неспокійне життя у Києві (див. Додаток 1, док. 5).

12 серпня Томаш Замойський за рекомендаціями свого слуги, написав листа Петрові Конашевичу Сагайдачному. Прикметно, що у листі воєвода звертається до козацького ватажка як до приятеля: «мій ласкавий пане Конашевичу», якого просить виступити проти татар, а також захистити мешканців Києва від грабунків військових. Він пропонує Сагайдачному звертатися до нього за порадами, особливо щодо отримання протекції на королівському дворі, трактуючи себе при цьому як «доброго приятеля і сусіда». Пачинський у цій ситуації мав виступати посередником, через якого воєвода просив гетьмана передавати йому листи (див. Додаток 2).

Коротенький лист намісника від 3 вересня того ж року також не має початку. В ньому він скаржиться на якісь труднощі у спілкуванні з київ-

[23] Миколай Струсь († 1627 р.) – хмельницький староста, полковник, комендант польської залоги в Кремлі у 1611–1612 рр., кам'янецький каштелян. Був учасником смоленської кампанії (1609). Влітку 1610 р. зі своїм загоном (100 чоловік піхоти, 200 гусарів та 200 козаків) знаходився у війську С. Жолкевського, висланого проти Д. Шуйського. У період з 7.11.1612 р. по 10.06.1619 р. перебував у московському ув'язненні. Незабаром після звільнення з полону отримав галицьке і коломийське староства. Детальніше див.: *Nagielski M.* Mikołaj Struś // PSB. T. XLIV. Warszawa-Kraków, 2006–2007. S. 472–476.

ськими міщанами, які розпитували його про приїзд воєводи і просили, аби їх звільнили від постоїв. Далі він знову нарікає на брак посланців (оскільки один із них сильно захворів) і просить воєводу надіслати йому кур'єра (див. Додаток 1, док. 6).

Через три дні – 6 вересня – Пачинський знову написав листа воєводі, повідомляючи про те, що міщани виправили до нього свого посланця з метою віддати намет і звільнитися від обозової служби. Далі він висловлює свої сумніви з приводу якості намета («Nadkażony iest, y wodę morską mieyscami znać na niem»). На його думку, міщанам варто було б подякувати за його доставку. Пачинський знову пише про свої стосунки з міщанами, зауважуючи, що намагається бути справедливим, але до кінця їх ще не розпізнав. Міщани передали йому мандат, просячи бути шафарем у якійсь справі (на жаль, нам невідомі обставини цієї справи і те, чи дістали вони згоду намісника). Пачинський також просив воєводу нагадати своїм підданим, «аби кожен з них виконував свої повинності, а якщо хтось особисто чинитиме спротив, принаймні має поводитися так, аби не зашкодити славі і справам пана воєводи». На закінчення намісник вживає стандартних форм «ґречності», пишучи про те, що він навчився добре служити панові й служитиме йому надалі вічно і щиро, що, зрештою, і засвідчують його листи (див. Додаток 1, док. 7.).

Наприкінці жовтня 1619 р. відбувся урочистий «в'їзд воєводи на уряд». За спогадами біографа Томаша Замойського – Станіслава Журковського, з цього приводу місцевими жителями були організовані урочистості й святкування. Перебуваючи у Києві близько місяця, Томаш Замойський головував на засіданнях ґродського суду. На одному з таких засідань на початку листопада була вирішена доля Криштофа Немирича – його було страчено. Воєвода також розглянув чимало міських справ, а перед своїм від'їздом влаштував рицарські турніри для забав місцевого населення, після чого зі своїм двором від'їхав до Замостя[24]. Очевидно, що разом із ним залишив місто і його вірний слуга, передавши уряд місцевому шляхтичу – київському хорунжому Федорові Єльцю, який титулувався вже як підвоєвода і залишався ним до кінця врядування Томаша Замойського (1628 р.), виконуючи, як і його попередник, роль головного інформатора воєводи і виконавця його розпоряджень[25]. Таким чином, Пачинський виявився «перехідною» людиною на цьому уряді.

Підсумовуючи «київський період» у житті Павла Пачинського, можемо сказати, що упродовж свого перебування у Києві, він весь час почу-

[24] Żywot Tomasza Zamoyskiego, kanclerza w. kor. Napisał Stanisław Żurkowski. / Wydał A. Batowski. Lwów, 1860. S. 40. Розповідь Журковського переказав Е. Руліковський у своїй статті про Київ, див.: Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. / Wydany pod red. F. Sulimirskiego, B. Chlebowskiego, W. Walewskiego. Tom IV. Warszawa, 1883. S. 82.

[25] *Litwin H.* Równi do równych. Kijowska reprezentacja sejmowa 1569–1648. S. 130–131.

вався некомфортно, іноді важко знаходячи спільну мову з мешканцями, однак справлявся зі своїми обов'язками. Звичайно, Пачинський, як і будь-який слуга, звітуючи патронові, демонстрував свою діяльність з якнайкращого боку. Але, що цікаво, для самих міщан він виявився цілком «добрим» намісником, з яким, на відміну від його попередників, можна було порозумітися під час різних конфліктних ситуацій. І хоча Київ був для Пачинського «чужим» містом, це не завадило йому випрацювати свою «стратегію» у стосунках з його мешканцями. Своєю дипломатичною поведінкою він завоював довіру не тільки у шляхти і міщан, а й у козаків, які від початку гетьманування Петра Сагайдачного стали частими гостями в Києві. Хоча очевидним для нас є факт, що за усіма такими «порозуміннями» крився цілком прагматичний інтерес самого намісника, який добре знав ціну своєї «дипломатії», вираженої в конкретних матеріальних цінностях.

* * *

Наступні три роки свого життя Павло Пачинський прослужив Томашу Замойському при дворі в Замості, виконуючи різні доручення господарчого характеру. У своєму листі від 27 січня 1620 р. він доповідав панові про те, що просив надвірного підскарбія Томаша Напюрковського написати листа до пана Яблонського, який на той час знаходився у Белзі, з приводу доставки вина до двору. Що стосувалося постачання пива, Пачинський зобов'язувався подбати про це у Замості. Водночас бідкався, що його челяді і йому особисто вже три тижні не давали «оброку», а недавно і взагалі відмовили в усьому. Принижений таким ставленням до себе і ображений, Пачинський писав з цього приводу воєводі: «Хоча б радий був догодити як найліпше, але сам Ваша милість, мій милостивий пане, бачиш, що людська заздрість усе зіпсує. Якщо би був там потрібний, Ваша милість, мій милостивий пане, дай мені знати. Якщо не дуже, тоді ліпше тут при гробах св. пам'яті батьків мого милостивого пана і добродіїв моїх пану Богу служитиму. А прошу той оброчок, мій милостивий пане, накажи мені давати» (Додаток 1, док. 8). У цьому листі Пачинський натякав своєму патронові на фінансові зловживання урядників його двору, що назагал не було рідкістю[26].

У листі від 16 листопада 1622 р. розкриваються деталі перепоховання в Острозі литовського гетьмана Яна Кароля Ходкевича, померлого під час Хотинської війни 23 вересня 1621 р. Як відомо, гетьман був похований 14 жовтня у катедральному костьолі у м. Кам'янці (Подільському)[27], а за кілька тижнів потому його вдова Анна Алоїза з Острозьких вирішила перевезти труну до свого родинного Острога. Церемонія весь час відкладалася через майнові суперечки навколо спадщини померлого, права на яку заявили, окрім

[26] Див., наприклад: *Augustyniak U.* Dwór i klientela Krzysztofa Radziwiłła (1585–1640). Mechanizmy patronatu. Warszawa, 2001. S. 177–180, rozd. VII, cz. 2, «Dewiacje administracyjne».

[27] *Podhorodecki L.* Jan Karol Chodkiewicz (1560–1621). Warszawa, 1982. S. 382, 388.

його дружини, ще й брат небіжчика – троцький воєвода Олександр Янович Ходкевич та дочка гетьмана – Анна Сапєжина. І тільки через рік після смерті гетьмана відбулося урочисте перепоховання[28]. Пачинський став свідком цієї події, розкриваючи нам деякі деталі. Так, з його слів, очікувалося, що на цій церемонії буде присутня велика кількість гостей, у тому числі і київський воєвода Томаш Замойський. На початку листа Пачинський розповідав про свою довгу подорож з мечником[29] дорогою з Рівного до Олики, повз Луцьк і Жидичин. Троцький воєвода Олександр Ходкевич, за його словами, виїхав з Володимира до Торговиці у вівторок і мав бути вчасно в Острозі, однак у Торчині в неділю були два його комірники, які повідомили, що відіслали посланців до Острога з проханням, аби похорон затримали на кілька днів, оскільки троцький воєвода не встигає доїхати. З ним було близько 500 коней і слуг небіжчика. Невідома особа пустила поголос, що похорон відкладено на тиждень. Труну з небіжчиком Пачинський зустрів у неділю біля Торчина, що свідчило про те, що вчасно похорон не відбудеться. Виявилося, що через пана Новодворського було повідомлено, щоб на похорон їхали без кліру, від нього ж дізналися про те, що там мусив бути канцлер (Додаток 1, док. 9). Хроніка Острозької парафії 1622 р. уточнює дату церемонії перепоховання – 12 листопада 1622 р.[30] Однак, як виявилося, ані канцлер, ані київський воєвода на неї не приїхали.

У тому ж листі Пачинський нарікав на небезпечну ситуацію, що склалася у волості навколо Замостя, скаржився на свою бідність та великі видатки, які він поніс протягом літа – 400 зол. пол., і просив свого пана виділити йому 500 або 600 зол. пол. на одяг та інші потреби. При цьому, наголошуючи на своїй відданості, він нагадував Томашеві Замойському, що служить загалом вже близько 30 років і служитиме надалі вічно і щиро доти, доки йому вистачить на це сил. (Додаток 1, док. 9). Як відомо, служба у ранньомодерний час передбачала не стільки сталі обов'язки, скільки готовність слуги до найрізноманітніших послуг панові. Своєю чергою, платнею за службу були різного роду перспективи, що їх міг забезпечити пан[31], власне, на це сподівався і наш герой.

Наступного року Пачинському таки посміхнулася доля. Томаш Замойський, зваживши на усі його заслуги, делегував його до Варшави, де він провів останні роки свого життя, вже не відчуваючи матеріальної скрути. В одному зі своїх листів від 7 грудня 1623 р. він застерігав свого пана

[28] *Dubas-Urwanowicz E., Urwanowicz J.* Jan Karol Chodkiewicz. Warszawa, 1998. S. 74.

[29] Можливо мався на увазі Ян Бондзинський, волинський мечник (1610–1634). Див.: Urzędnicy wołyńscy XIV–XVIII wieku. Spisy. Oprac. M. Wolski. Kórnik, 2007. S. 155.

[30] Kronika Kościoła Farnego Ostrogskiego // Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Krakowie. Sekcja 1. Archiwum Sanguszków, sygn. 1031, s. 192. Опубл.: *Т. Вихованець.* Хроніка Острозької парафії // Волання з Волині, № 5 (72). Луцьк, вересень-жовтень 2006. С. 46.

[31] Детальніше про це див.: *Старченко Н.* Стосунки пана і слуги «рукодайного» в контексті уявлень про вірність і зраду (Волинь та Наддніпрянщина в кінці XVI – першій половині XVII ст.) // СОЦІУМ. Вип. 6. К., 2006. С. 85–129.

перед небезпекою епідемії (powietrza morowego), яка насувалася на столицю, зауважував, що вже з'явилися перші її ознаки, і радив Замойському відкласти поїздку до Варшави. До цієї небезпеки, на його думку, «додавалася ймовірність нападу татар узимку або угорців з гір. А тут, на лихо, ще кілька хоругов лісовчиків прийшли до міста, що обговорювалося на сеймиках». Наприкінці листа Пачинський писав про своє бажання виїхати з паном Олишняком до Белза найближчої суботи (Додаток 1, док. 10).

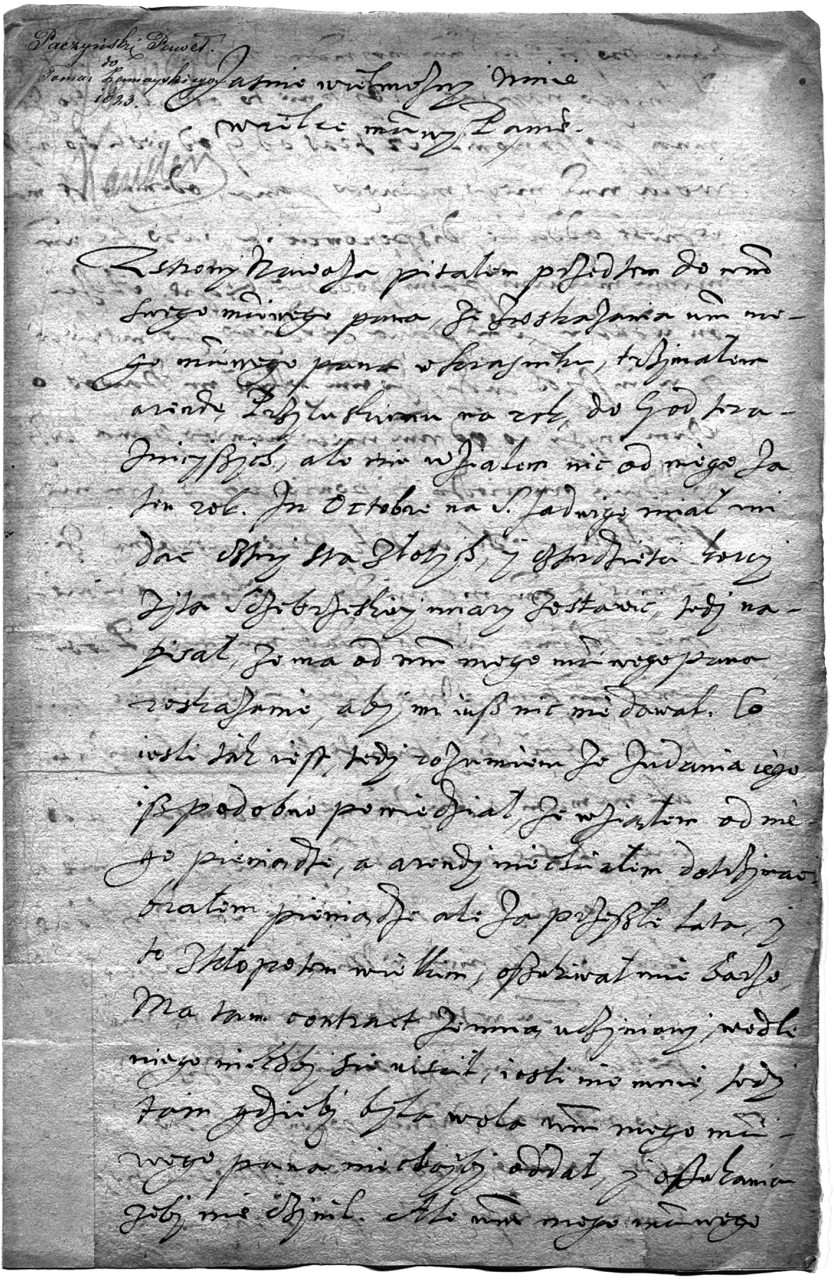

За три дні, 10 грудня, він написав своєму патронові з Варшави, повідомляючи про недотримання умов оренди у містечку Краснік паном Пшилуським, який заборгував йому 400 зол. пол. і 40 корців жита, а також неодноразово ошукав. Пачинський просить свого патрона написати листа до боржника з вимогою повернути борг. Далі пише про клопоти, пов'язані з селом Навоз[32], і про свої контакти з люблінським войським Мельхіором Міхаловським, якого просив про допомогу у тій справі. Непокоїло його те, що у Варшаві вже у десяти місцях виявилися ознаки епідемії, у зв'язку з чим король мусив приймати ліки і уникати тимчасово людей. Підканцлер через ці обставини не буває на замку, а канцлер від'їхав до м-ка Віпшовіц. Сам Пачинський писав листа, перебуваючи у покоях канцлера, і просив київського воєводу відрядити до нього посланця, через якого він міг би передавати листи. Після дати і підпису він вмістив додаткову інформацію: «Про справи Речі Посполитої чимало новин. Люди очікують на щось важливе. На ту лісовську виправу йде багато людей з різних країв, заможних і добре осілих. Покуштувавши смак війни, будуть радитись про те, щоб щось і вдома зробити. З того сейму небагато що вийде. Не кожний щось обіцяє. Вчора відправили татарських послів, дали їм гарні подарунки й обіцяли [дати ще тоді], коли цар надішле присяжний лист. Але на запити татар відповіді не отримано». І, насамкінець, Пачинський просив свого пана надіслати 20 корців вівса і написати листа до шляхтича Грушецького, щоб той виділив йому коней (Додаток 1, док. 11, ілюстр. 1, 2).

У наступному листі від 13 червня 1624 р. Пачинський з радістю повідомляє Замойському про намір королевича Владислава написати до нього листа

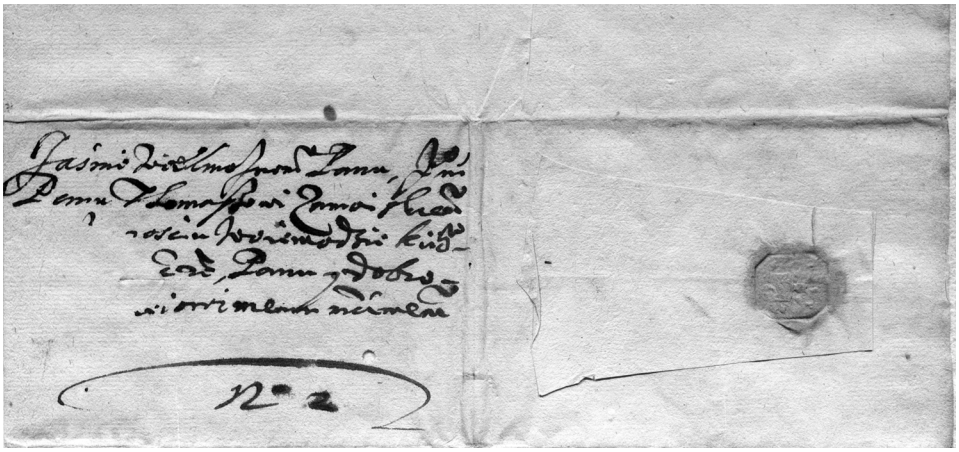

[32] Село Навоз Луцького повіту Волинського воєводства, суч. с. Рожищенського р-ну Волинського обл.

власною рукою. Лист мав передати Томашу Замойському син ченстоховського старости у Яворові, де старостував королевич Владислав[33].

Після свого повернення з Любліна до Варшави Пачинський дізнався про хворобу короля, про що теж оповів Замойському: «застав й.к.м. у неспособному здоров'ї. Захворів певно на рожу в нозі, а потім мав фобію, вчора мав четвертий напад, тяжкий і довгий – дванадцять годин… надія однак є, що буде вже ліпше». Тут автор листа детально описує симптоми хвороби короля Зигмунта III, що, як з'ясувалося, є найранішою згадкою з відомої фахівцям історії хвороби короля[34]. Після часткового одужання король спостерігав з вікон замку за процесією, що відбувалася в день Апостолів Петра, Павла і Яна Євангеліста.

Далі Пачинський пише про вакантні уряди і вільні маєтності, що дісталися з руки короля різним особам: Володимир – подільському воєводі, яким на той час був Адам Александр Сангушко[35], уряд великого коронного підскарбія після смерті Миколая Даниловича мав залишитись при підстолії до початку сейму, Самбір з Дрогобичем після смерті самбірського старости – на рік при всіх його спадкоємцях до закінчення терміну оренди[36], Ярів залишався при варшавському старостві. Що стосувалося Красностава, то він мав перейти до рук польного коронного гетьмана Станіслава Конецпольського, якщо він відмовиться від Велюня на користь свого брата, але той невдовзі перед тим отримав Стрий[37]. Далі Пачинський в деталях описує свої клопоти, пов'язані з полагодженням маєткових справ, зокрема, свої старання щодо набуття Томашем Замойським Красностава – центра ґродового староства, що на той час було вакантним, до

[33] Яворівським старостою королевич Владислав був протягом 1623–1633 рр. Див.: *Chłapowski K.* Starostowie w Małopolsce 1565–1668 // Społeczeństwo staropolskie. T. IV. Warszawa, 1986. S. 140. За даними С. Журковського, Т. Замойський після закінчення сейму поїхав до Замостя, де мешкав цілу весну, майже усе літо провів у Тернополі, де реставрував палац, фортецю і кам'яницю. Біограф Т. Замойського не подає жодних даних про його ймовірну зустріч з королевичем. Див.: Żywot Tomasza Zamoyskiego, kanclerza w. kor. Napisał Stanisław Żurkowski. Lwów, 1860. S. 95.

[34] Так, на думку історика медицини В. Качоровського, фахівцям відома інформація про недуги короля тільки від початку весни 1628 р., коли він періодично почав втрачати свідомість, а одну руку тимчасово розбив параліч. Причиною смерті короля Зигмунта III, що сталася 30.04.1632 р., вважають розлади нервової системи, склероз у поєднанні з порушенням обміну речовин, внаслідок чого відбулося тяжке ускладнення – апоплексичний удар (інсульт). Див.: *Kaczorowski W.* Choroba i prawdopodobna przyczyna zgonu Zygmunta III Wazy // Archiwum Historii Medycyny. Kwartalnik. T. 45, zeszyt 1–4. Warszawa, 1982. S. 46–54.

[35] Адам Александр Сангушко номінований на уряд подільського воєводи 15.10.1621 р., у 1629 р. – на уряд волинського воєводи. Urzędnicy podolscy XIV–XVIII w. Spisy / Oprac. J. Janas, W. Kłaczewski, J. Kurtyka, A. Sochacka. Kórnik, 1998. S. 147.

[36] Миколай Данилович, надвірний коронний підскарбій (1611), червоноградський староста (1607), холмський (1611), самбірський (1615) староста, підскарбій великий коронний (1616). Після його смерті у 1624 р. уряд підскарбія і самбірське староство дісталися Єрмолаю Лігензі. *Chłapowski K.* Starostowie w Małopolsce... S. 144.

[37] Белзький воєвода Кшиштоф Конєцпольський отримав стрийське староство у 1624 р. від свого брата Станіслава Конецпольського. *Chłapowski K.* Starostowie w Małopolsce… S. 145.

якого належала чимала частина маєтностей Замойських. Перешкодою у цій справі було те, що його патронові як київському воєводі належало київське староство, через що він не міг набути ще одне ґродове староство. Але навіть «при королівському дворі цього не згадували і сам й.м. канцлер не говорить про це, мабуть тому, що в Києві суди не потребують постійної присутності воєводи, а тільки підвоєводи», – пише Пачинський. Однак сам Томаш Замойський не виявляв особливої зацікавленості в отриманні староства. На думку Пачинського, патрон мав би написати листа з проханням до короля або когось з урядовців, потому «можна було б старатися про якусь резолюцію». Реальним претендентом на красноставське староство вважався гетьман Станіслав Конєцпольський, але й і він на той час уже мав ґродове староство – Велюнь, тож навряд чи його можна було сприймати як серйозного конкурента. Пачинський радив своєму панові написати листа до королеви з проханням посприяти і повідомляв про те, що й сам уже написав до холмського підкоморія[38] у цій справі. Насамкінець він пропонував воєводі вислати до королівського двору свого лікаря Бірковського[39], який міг би допомогти королю, чим можна було б завоювати прихильність хворого монарха (Додаток 1, док. 12).

У двох наступних липневих листах (10 та 18 липня 1624 р.) Пачинський усе ще переймається тим, аби Красноставське староство дісталося його панові. Заради цього він веде переговори з ксьондзом Валентим, сповідником королівської родини, і ксьондзом Рудницьким, та пише їм листи. Головною перешкодою у цій справі, на його думку, є те, що сам Томаш Замойський досі не написав жодного листа до короля з відповідним проханням. Він просив свого пана «не прогавити» цю можливість, оскільки є й інші претенденти – великий коронний гетьман, подільський воєвода, син мазовецького воєводи, син люблінського воєводи (Додаток 1, док. 13, 14).

До кінця життя Павел Пачинський залишався відданим слугою київського воєводи, був досить активною особою, багато їздив, виконував різні доручення свого пана, так само вболівав за долю його маєтностей (Додаток 1, док. 15-16), повідомляв йому свіжі політичні новини (док. 17), що засвідчують останні листи. Його заслуги були гідно оцінені Томашем Замойським після смерті, про що, зокрема, свідчить збережена надгробна плита у катедральному костьолі Воскресіння Ісуса Христа і Св. Томаша в Замості:

---

[38] Ян Скашевський, холмський підкоморій (10.09.1612 – 12.04.1634). Див.: Urzędnicy województwa bełskiego i ziemi chełmskiej XIV–XVIII w. Spisy. / Oprac. H. Gmiterek, R. Szczygieł. Kórnik, 1992. S. 171.

[39] Шимон Бірковський (1574–1626), народ. у Львові, доктор філософії та медицини, придворний лікар Томаша Замойського. Навчався в університетах Кракова і Падуї. У 1609–1610 рр. був ректором Замойської академії. Див.: *Zembrzuski L., Lepszy K.* Birkowski Szymon // PSB. T. II. Kraków, 1936. S. 105–106.

«Шляхетний Павел Пачинський, секретар Священної королівської величності, вихованець славетного Замойського Дому, муж релігійної побожності і твердого сумління, визначного розуму, поміркованої поведінки, сильного духу, бездоганних звичаїв, цнотливого тіла, милосердної до нужденних руки, нічим незаплямований, у всьому досконалий, великий шанувальник найбільших чеснот у всьому. Помер у Замості. Року Божого 1626, 23 липня, у віці понад 50 років. Похований у будівлі Академії»[40].

* * *

[40] За допомогу з перекладом з латинської мови дякую проф. Наталії Яковенко.
Dziękuje bardzo panu Henrykowi Szkutnikowi, pracownikowi z Muzeum Zamoyskich w Zamościu, za zrobienie zdjęcia tablicy z epitafium z Katedry Zmartwychwstania Pańskiego i św. Tomasza Apostoła w Zamościu.

Отже, листи, що публікуються нижче, є малими фрагментами з життя нашого героя. Епістолярій Павла Пачинського не лише містить різноманітну інформацію про події довкола нього, а й є своєрідним його життєписом. У листах «київського» періоду бачимо, як він, нова людина в місті, хизується власним умінням давати лад справам і налагоджувати контакти, доходячи подекуди до самовихваляння. Йому була до душі модель доброго управління маєтністю. Не забував він нагадувати патронові і про власні заслуги, дбаючи про свій добробут:

«Jeślim ia secreta wiedział, tedy niema mi to szkodzić, bo wszytko dobre wiedziałem, nic złego nie practikowano ni o kiem. I nauczyłem się dobrze panu służyć, y wm memu mciwemu panu da Bóg wiecznie y szczerze służe, wszak podobno baczyć wm móy mciwy pan raczysz y z pisania mego y do chcywiszych spraw affect móy dobry y życzliwy, którego mciwey łasce z nainizszymi służbami memi oddaię ia».

Переживши тимчасову скруту у рідному Замості, Пачинський у нагороду за добру службу потрапив до Варшави, де продовжував сумлінно виконувати свої обов'язки, обстоюючи інтереси Томаша Замойського. Листи цього періоду теж рясніють згадками про його вміння знаходити вихід із проблемних ситуацій, відшукувати потрібних людей при королівському дворі, здобувати важливу інформацію і доносити її вчасно до вух свого патрона, демонструючи себе на такий спосіб як уособлення ідеального слуги. Як і більшість інших магнатських слуг, він, виставляючи себе перед патроном бездоганним виконавцем його волі, прагнув за свою службу отримувати належну винагороду, що, втім, було типовим явищем у стосунках «пан-слуга».

ДОДАТОК 1

№ 1

1619 р., лютого 5. – Замостя

Jaśnie Wielmożny mciwy Panie

Nosiłem ze dwie niedzieli przy sobie sprawę tę moię śniatycką, abym był rachunkami, quitami, y inszemi dokumentami wywiódł się, isz wm memu mciwemu panu nie zostałem nic winien, a że wielką mi tam krzywdę uczyniono, ale isz widziałem wm mego mciwego pana zawszę zabawionego, nie mogłem tego pokazać. Więc miałem wolą wm mego mciwego pana prosić, abym był mogł odiechać do Warszawy, zaraz w Post wstąpiwszy. Ale wm moy mciwy pan raczyłeś mie poprzędzić z tą drogą do Crakowa albo daley, którey podiąłem się powolnie, a pospieszać się będę, żebym ią odprawiwszy, mogł przedzić przy conclusiey seymu zaiechać w Warszawie tych, których mi pilno potrzeba, y będę o to wm mego mciwego pana prosił.

Pana Boga prosząc abym wm mego mciwego pana rychło w dobrem zdrowiu oglądał.

Dan w Zamościu, d. 5 Febr. 1619.

Wm mego mciwego pana uniżony służebnik Paczyńsky

[46] Jaśnie Wielmożnemu panu JeMci panu woiewodzie podolskiemu etc. panu y dobrodzieiowi memu mciwemu

AGAD. AZ, 737, k. 45-46.

№ 2

1619 р., червня 23. – Київ

Jaśnie Wielmożny mciwy Panie

Jest tu osadzony pan Krzysztoph Niemirzycz, który dla iakichś wystąpków, a snadź dla rancorów priwatnych poimany y do więzienia podany iest y iuż to snadź blisko pultora lata ponosi ie. Posyłam wm memu mciwemu panu przepis recognitiey ks. Ruzińskiego do ksiąg podaną, w którey obiecał straż swoią y żywność dla niego. Teraz tu wszytkiego nie masz y copią instructiey JeKrMci do pana podwoiewodzego przeszłego w którey każą exequutia czynić, gdy będzie kto instigował, snadź nie instigował nikt, on siedzi y pęta żelazne nosi. Prosi nieborak y przyiaciele iego zacni proszą za nim, żeby wm moy msciwy pan, iako teras nowo na to dignitarstwo wstępuiący, raczył mu łaskę swą pokazać y ieśli nie roskazać, tedy przynamniey do JKMci przyczynić się aby uwolniony mógł bydź.

Jm pan podkomorzy kiiowski[41] gdyż przez Czerniechów iechał, wielką chęć przeciw wm memu mciwemu panu raczył oświadczyć, y mnie ludzkość wielką pokazać. Ten, y innych wiele będą to wm memu mciwemu panu zasługować.

O pierwszym // [48] progresie w sprawach serdecznych wm memu mciwemu panu teras nic nie piszę, ale przes swego posłańca prętko napiszę, a podobno prędziey wm moy mciwy pan będziesz raczył wiedzieć, bo głośno było, iako sam wszytek świat z radością wm mego mciwego pana czeka.

[41] Київський підкоморій Стефан Немирич (1619–1630)

Ja pana Boga proszę abym wm mego mciwego pana w dobrem zdrowiu rychlo oglądał. Dan na zamku kiiowskim, d. 23 Juny 1619.

Wm mego mciwego pana nanisszy służebnik Paczyńsky

[49] Jaśnie wielmożnemu panu Jemci panu woiewodzie kiiowskiemu etc. panu y dobrodzieiowi memu mciwemu

AGAD. AZ, 737, k. 47-49.

№ 3

1619 р., червня 25. – Київ
Paweł Paczyńsky, Secretarz JeKrMci Namiestnik

JeMci pana woiewody kiiowskiego w Kiiowie

Wiadomo czynię komu wiedzieć należy. Isz maiąc zlicenie od Jaśnie wielmożnego pana pana Thomasza Zamoyskiego na Zamościu, woiewody kiiowskiego etc. etc. pana mego Mczego, żebym tu wszystkie rzeczy zatrzimał y postanowił, co by beło z dobrym y pożytecznym mieisca tego y samego JeMci pana woiewody. Thedy między inszemi rzeczami trzymaiąc się instructy JeMci pana mego Mczego, puściłem w arende mytho na urząd woiewodhy kiiowski[ego] w mieśczie Kiiowie przychodzące sławetnemu panu Syzonowi Bałyce, burmistrzowi kiiowskiemu, na rok ieden, to iest począwszy na zaiutrz po Świętym Janie Krzcicielu od dnia dwudziestego piątego miesiąca Junii w roku terasnieiszym tysiącnym sześćsetnym dziewiętnastym aż do drugiego takiego dnia w roku przyszłem tysiącnym sześćsethnym dwudziestym. A tho za sume pewną dwanaście seth złotych polskich, kture płacić powinien będzie na czterzy raty. Pierwszą ratę trzysta złotych dwudziestego piątego dnia miesiąca Septembra. Drugą trzysta złotych dwudziestego piątego dnia miesiąca Decembra. Trzecią trzysta złotych dwudziestego piątego dnia miesiąca Marca w roku przyszłem tysiącnym sześćsetnym dwudziestym. Czwartą y ostatnią ratę na święto Narodzenia Ś. Jana Krzciciela. Za quitem y do rąk moich albo tego iako Jmc pan woiewoda raczy ukazać. Myta kture się mu aręduią, the są co według dawnego zwyczaiu nalieżą y kture wszistkie w przeszłey arędzie przeszłego JeMci pana woiewody themuż panu Syzonowi Bałyce daney wyrażone są, kture on za to intercizą moią zupełnie wybierac ma. Do tego arenduie mu na ten ieden rok poduszne według dawnego zwyczaiu za złotych polskich sześćset nie includuiąc tego w sume originalną dwunastu seth złotych, którą sześćset złotych także przy każdey racie wyszy mianowanei po złotych pułtorastu pomieniony arędarz za quitem moim albo tego iako Jego Mcz pan woiewoda raczy ukazać oddawać będzie powinien. // [44] A isz ia w tem czasie nim JeMc pan woiewoda przyiedzie na sprawy JeMci, albo na wychowanie swoie y czeladzi y płacy sługom JeMci, kturzy przy mnie są pieniędzy potrzebować muszę. Tedy gdy będę potrzebował, pan Syzon powinien mi dać choć by teras y zawsze, czasu raty nie czekaiąc. Jeno ia tesz nie więcey od niego potrzebować bendę, isz rata do czasu swego pomienionego wyniesie. A co weźmie s tego ia JMci panu woiewodzie panu swemu Mczemu lidzbe uczynie. W ynszech rzeczach pan Syzon wedle swego zwyczaiu y według przeszłey arędy przeszłego pana woiewody kiiowskiego sprawować się będzie powinien. Czego dla leprzei wiary pieczęc moią przykłada y ręką własną podpisuie się.

Dan w zamku kiiowskim nazaiutrz po Ś. Janie Krzcicielu dwudziestego piątego dnia miesiąca Junii, roku Pańskiego tysiącnego sześćsetnego dziewiętnastego.

Paweł Paczynsky ręką swą

AGAD. AZ, 289, k. 43-44.

№ 4

1619 р., серпня 8. – Київ

Jaśnie Wielmożny móy Mciwy Panie

Pisanie wm mego mciwego pana de dat. 24 July w Zamość doszło mie d. 4 Aug. w Kiiowie, które confortowało mie in opere bono, bo przyznam się, isz przychodziła na mię kolwiek że przez taki czas od wm mego mciwego pana nie miałem nic. Nie zaniedbywałem iednak rzeczy, właśnie tego dnia 24 July kiedyś wm moy mciwy pan raczył sam wyprawować, ia tesz tractowałem z mieszczany o rzeczach tych, czego wgoszczyk wm swemu mciwemu panu posyłam. Taki drugi oddałem iem, że obiecali mi dać respons y prawa na wszytko ukazać. Zwłoczyli, wymawiaiąc się trudnościami, ode dnia do dnia, niemal dwie niedzieli, asz przyszło mi na ratusz do nich ziechać y serio napominałem ich, y trzeciego dnia, to iest w przeszły poniedziałek nie mogąc się nic doczekać. Jarmark w ratuszu (bo tam na każdy dzień ze dwieście człowieka gorzałkę piią) na święto Nativitatis B. Maria, dałem opowiedzieć y ogłosić y kilka kart o tem na różnych mieyscach kazałem przybić. Nazaiutrz rano, wczora przysłali do mnie, prosząc o rozmowę, y po południu byli u mnie pan woyt z pany rajcami, przynieśli prawa y pokazowali na kilka punctów, mianowicie o wsiadaniu na koni gdyby potrzeba, o arendzie karczem y s strony przewozu. Na ten pokazali consens KroJm Augusta xciu Jemci niebosczykowi, y przed kilką lat decret JeKrM zostawuiąc ich przy tem. Z strony arendy pokazali approbatią iey, zda mi się krola Zigmunta Starego. Powiedziałem im, że iusz ta arenda wyszła. O wsiadaniu zaś na koni, pokazali w przywileiu te słowa (bo mam copią // [51] przywileiu tego) króla Alexandra, a potym approbatią wszytkich asz do teraznieyszego Krola JMci: «Item quando et quonens per annum, nobiscum vel cum n[ost]ris officialibus, post Tartaros investigand necesse fuerit, ipsi cives quilibet, pro[po]se, sua persona propria ius[tici]e suam facultatem, et questres armasigue sic uti ad pugnam decet, iust[icium] n[ost]rum, aut n[ost]ra officialis mandatum, etc. absque quavis mora, tendere tenebuntur». I podali mi regestrzik listowników nr 85, a powiedzieli, że ich nie masz, że moskiewską woyną zniszczili y że nie mogłoby ich bydź więcey nr 50. Pytałem, czemu listowniki mianuią, gdysz wszyscy wedle przywileiu powinni. Powiedzieli, że nie wszyscy mogą y nie wszyscy wolności zażywaią, bo mało ich co handle prowadzą. I mieli ukazać o tych listownikach poślednie iakie prawo, ale nie ukazali. Po długich o tem rozmowach powiedziałem iem, żeby koniecznie cokolwiek ich może bydź gotowali się żeby skoro od wm mego mciwego pana przydzie uniwersał aby zaraz wyiechać mogli. Maią iescze swoie ratia że y tu nie barzo są bespieczni, kiedyby za nieprzyiacielem, albo przeciwko nieprzyiacielowi zaraz tedy choćby drudzy piechotą musieliby wypadać, ale w tak daleki kray, do obozu, że zadną miarą uczynić dosyć temu nie mogą. Z takim posyłaią do wm swego mciwego pana prosząc, żeby iem wm moy mciwy pan na ten czas wyfolgować raczył, pokiey wm moy mciwy pan sam rationes ich, nie raczysz obaczyć. Armaty iako baczę ponoćby nie żałowali, tylko o ludzie idzie.

Z strony iarmarku, prosili mie abym te hosty kazał odedrzeć, ale powiedziałem że iuszby mi to nie przypało, tak prętko odmieniać się. I o to chcą prosić wm swego mciwego pana żeby wm moy mciwy raczył roskazać na ten czas go zaniechać. Po tych wczoraiszych

rozmowach consideruiąc isz przewóz do zamku miałby należeć, dla wielu przyczyn owdzie tesz, choć decret iest ukazawszy consens cessią // [52] mieli ukazać, a nie ukazali. Kazałem dziś przewoz na zamek odiąć. Gdy uczyniono to, przybieżali do mnie z Ratusza pan woyt z pany raycami, prosząc abym się zatrzymał z tem, aszby przynamniey posłańcy ci od wm mego mciwego pana wrócili się. Pozwoliłem na to. Mniey o te trzy albo cztery niedzieli, gdysz lepiey rzeczy gładko ucierać, nisz przykro ucinać. Począł był p. woyt porozem potrząsać, ale gdy obaczył że się serio w rzeczach postępuie, bo rozumiał isz do przyiazdu wm mego mciwego pana wszytko miało zostawać. Teras iusz we wszytkim powolni są y góry Szczykawice do wm mego mciwego pana odstąpili y z rzemieśnikami zamkowemi uciszać się chcą. Ja tesz w niczem obiecałem ich iusz nie moleszować, asz do sczęsliwego da Bog przyiazdu tu wm mego mciwego pana, oprócz gdyby do czego speciale mandatum wm mego mciwego pana przystąpiło.

Za tem pana Boga proszę abym wm mego mciwego w dobrem zdrowiu rychło oglądał. Dan w Kiiowie, d. 8 July[42] 1619.

Wmci mego mciwego pana y dobrodzieia naniższy służebnik Pawł Paczińsky

[53] Jaśnie wielmożnemu panu memu mciwemu panu y dobrodzieiowi JeMci panu woiewodzie kiiowskiemu etc.

Ceduła pierwsza do listu Paczyńskiego

[54] Msciwy Panie, widzę to y sam, że odbierzeć owego mieysca tak daleko, y podobno nie na krótki czas nie barzo z rzeczy y onym wszytko opuścić barzo cięrzko, iako wiem. Nie wiele tu zamożystych, raczy wm moy mciwy pan obaczyć więcey wiedzieć. Wszytkie rzeczy zwłaczali mi, y monstrę dopiero z niedzieli przyszły. Obiecali iakosz, do czasu tego kozacy się monstruią. Siła ich nie było w kole, y co nie byli to z okolice zieżdżaią się y sprzysięgaią. Przed niedzielą siedmset tu ich przysięgało, y indzie po stronach także. O tosz z tą monstrą oglądaliśmy się na te kupy. Duńców przyszło trzystu, było kilkadziesiąt, ale tych iusz wyprawili stąd. Przez pana Isaikowskiego, komornika JKMci, pisałem był, rozumiem że to pisanie doszło wm mego mciwego pana. Z strony tych listownikow y o inszych rzeczach, podobnoć nie wadziłoby iem łaskę pokazać, zwłaszcza teraz na początku, gdysz terz wm móy mciwy pan ieszcze tu nie raczył naiechać, a przed się niechby z tysiąc oddali, na placą służebnym, a zaś niechayby się na przyiazd wm mego mciwego pana gotowali y potrzeby sposabiali, bo szafarze choć z pieniądzmi przyiadą, nie będą wiedzieli, zkąd czego dostawać. A ieśli poiadą, tedy trzeba uniwersału, aby wedle powinności wszyscy mieszczanie etc. y mianować z kim, bo oni alleguią, że nie powinni tylko z samym woiewodą albo podwoiewodzym, y nie do obozu, tylko za nieprzyiacielem, choćby tesz nie iechali, przed się trzeba uniwersału, aby się na nich wytargowało co, iakom napisał y na placą, y na przyiazd.

Z strony arendy karczem tey nie widzę żeby wieczną mieli y wychodzi iem d. 1 Septembris y rozumiałbym żeby ią wypowiedzieć iem y // [55] obmyślić sposób którym by swoie karczmy mieć asz do iakiego czasu pókiż by Jwm moim mciwym panem nie poszanowali y obaczyło by się coby oni chcieli czynić, ieno trzeba by prętkiey wiadomości o tem, bo blisko 1 Sept. a trzeba by wprzód obmyślić sposób karczem inszych. Więc tesz iarmark pod ten czas na Nativitatis B. Maria. Z tem nie wiem co wm móy mciwy pan raczy chcieć uczynić, podobno nie wadziłoby popatrzac co będzie z niego, bo y na

[42] Місяць «липень» написано помилково, має бути 8 серпня.

Biskupiem mieście chcą go mieć, y archimandrit przy swym manasterze chciałby go mieć, ieśli w mieście nie będzie. Zaś nie wiem którego kalendarza się trzymać, oni powiedaią że starego, jakokolwiek, przed się musiałoby się opatrzyć, żeby było dobrze a czci nie wiele rozumiem żeby tu miało bydź co, bo nie rychło się poczęło około tego, trzeba było w Jarosławiu kazać wołac, y indzie y do Moskwy posłać.

Z trudnością do wm mego mciwego pana posyłac, bo nie masz tu posłańca żadnego przy zamku, ani poddanego żadnego coby drow urabał. Jeśli posłańca naiąc, dać 20 zł. y ieszcze nie pewny, więc droga daleka y niebespieczna. Fiedora obrano. Konia zmorzył. Podmisińskiego posyłam, bez którego nie barzo mi będzie zręczno. Hayduczysko iedno ni do czego. Przyiąc kogo trudno o pewnego y na tamtą Ukrainę od Wołoch, ieszcze gorzey będzie przesyłać, tam y opriszkow połno.

Do mieszczan racz wm móy mciwy pan przysłać list, aby oddali ten zł. 1000 pro d. 1 Sep. Wydatki mam na każdą namnieyszą rzecz. Jest nas do ośmnastu, bo y pana Niemirzycza podeymuię. Z swemi skromniusienko żyjemy, prawie iako w klasztorze. A kiedy się kto // [56] obcy tych to ochotę pokażę piwem, bo łatwia ujadzka, że o miody trudno. Czasu się pokazała ochota, y teraz kłamnią się za nią y wm memu mciwemu panu czterech dział nie odnowili, y miałbym nadzieie, nie będzie li zamieszanie iakie, isz otrzymały by się.

Nie maią teraz kozacy nic, dawno z Moskwy wyszli, w Turkach dawniey nie byli. O szopie co wm móy mciwy pan raczy pisać, co tu są nie wiedzą, y nie widzieli ię u Hetmana jeszcze iednak in sintas, gdyby się co trafiło. Kiedy w Zaporohach mieszkali, tedy y x. Jm pan crakowski[43] snadź posyłał do nich y pieniędzy iem na woysko kazał pożyczać po tysięcu złotych, a oni sowicie z dobyczą oddawali. Maią y do wm mego mciwego pana chęć wielką, życzyłbym żeby wm Hetmana raczył czem obesłać. Ja na te expensy wziąłem od pana Sizona zł. 300 ad rationem arendy teraznieyszey y iusz mi ich mało stawa, bo zrazu trzeba było wydawać teraz mniey, ale y dziś na różne potrzeby y tim kilkom co miesięcznie biorą, wydałem do 30 zł. Te zł. 300, co ich to pan Sizon, iako powiada, opowiedział skarbowi, są między puszczeniem Jm pana kanclerza, a datą przywileiu wm mego m. pana, a co od daty przywileiu, to zaraz na wm mego M. pana, ale pan Chołoniewski to wszytko wybrał, y myto, y poduszne, y wszytko co ieno było, na kunice co na Ś. Piotr miały by czynsze kunicami to zową od przekupek, pokirz y kilkunastu groszy, to o świątkach wybrał. Nie rozumiałbym był, żeby tak się był miał obeść y rozumiałem, że odieżdżaiąc miał oddać ze trzysta zł. przynamniey z samego myta, ale nic // [57] y pan Canclerz, iako widziałem list, nie contentował się iego oddawaniem. Za ten tydzień co przy mnie był, miałem oddać, y tego nie oddał, powiedał że na utentach zostało y w gościu nie oddał mi, asz wyiechawszy przysłał mi go za ten tydzień, iest wm kilkadziesiąt zł. y zaraz z nim tegoż pisarza co pisał, posłałem wyciągać to. Powiedział że nie masz nic, że odiechali ci ludzie odprawiwszy się. Obiecał tam bydź u wm mego mciwego pana z ugoszcami od daty przywileiu y wedle tego dosyć uczynić. Ale mówiem będzie li co z tego. Zgoła omieszkanie, przyczyną iest wszytkiemu y wyiazd tych mieszczan iusz się póydzi barzo ieśli że nie będzie w tych dniach uniwersału od wm mego mciwego pana, iakom przez pana Isaikowskiego pisał pierwiey mam by co posłańcy wrócili się nazad. Więc isz wm móy mciwy pan podobno iusz w drodze, tedy trzeba by noclegów wm mego mciwego pana, żeby wiedzieć iakoby przechodzić do wm, bo przyjść wm, kiedy iusz wm móy mciwy pan w obozie stanie, a przyszło by leda iako iuszby y nie ozdobili y nie

[43] Краківський каштелян князь Януш Острозький (1593–1620).

posłużyli. Trzeba, żeby przy wm moim mciwym panu przyszli iusz to sam wszytko wm móy mciwy pan racz uważycz. Nie póydą li, tedy przed się na służebne muszą, co dać, tylko nie pokazać im tego, a uniwersał przysłać, y do niego instructią. Tysiąc złotych ten od nich odebrać naprzód, żeby niem nie zbywali wszytkiego, bo kiedy mówiłem iem o kilkaset złotych zem uważaiąc rzeczy iakieśmo powiedzieli, że nie maią y sta złotych. O tosz widzę że z trudnością u nich co wymóc to przed się wiem, isz muszą uczynić wszytko. Jarmarku tego, iaki taki, podobno by przed się nie opusczać, dla napotym. Wszytkie rzeczy wedle zdania wm mego mciwego pana niechay będą.

Ceduła druga do listu Paczyńskiego

[58] Posyłałbym ia do wm mego mciwego pana co dwie niedzieli, y co tydzień radbym pisał, ale nie masz przez kogo y iednego człowieka nie masz, co by był co powinien. Wszytko antecessorowie wm alienowali. Tylko to sami miesczanie przeciwko nieprzyiacielowi w Pole, a rzemieślnicy czasu trwogi do zamku bronić. Bywało tu przed tym na zamku kilkaset piechoty z skarbu R[zeczy] P[ospolitej] teraz ani piechoty, ani strzelców, y cokołwiek do zamku należało, teraz nie masz nic. Nowiny tesz temi czasy stąd rzadkie, kiedy od Moskwy cicho. Radzi pokoiowi jednak przed się z towarami nie pokazuią się. Znać isz Ukraina z obu stron spustoszała. Tatarom tesz tu przez Dzikie Pola daleko, y miasta zaległy Korsunie, Czehrynie, Czerkasy, Kaniowy etc. O poganiech rychley wm moy mciwy pan wiadomość raczy mieć z tych tam maiętnosci swoich podniestrowych. Tu życzyłbym żeby tesz wm móy mciwy pan osady miał y rozmyślam y pytam się gdzie by gruntów nawięcey. Starostwo Osterskie powiadaią ma na dwadzieścia mil gruntu, stąd 12 za Dnieprem, ciągnie się pod Czerniechow, ten osadzaią od Krol. Jmci. Dano go było panu podkomorzemu nieboszczykowi[44]. A czy nie nalazłby się y na ten sposób a w starostwie Ostrskim mogłby otrzymać od JKMci puscinią wiecznością. Przedawał to starosta pan Ratomski za 30000.

Nowiny stąd, tylko o kozakach. A to na Masłowym Stawie pozwali się byli przeciwko sobie y zamieszali, a prędko uciszili się. Saydaczny na hetmaństwie przed się potwierdził się, zabił tego co chorągiew chwytał, y inszych kilkanaście rannych. Brodawkę adwersarza poimał, wyprosili go potym. Teraz w iakieisi poswarku dał mu buzdyganem w łob asz do mozgu y podobnie iusz zdechł. Sprzysięgali się tam stać przy sobie do gardła. Zasłużonego dochodzać, a przy wierze // [59] swoiey starożytney się opowiedaiąc. Rozmyślnie to uczynił, że nie wszytkim kazał zieżdzać się do tego koła, bo kiedy by ich było więcey, wietrzy by był tumułt. Ale co nie byli, to po miasteczkach zieżdżaiąc się do kupy przy starszych przysięgali. I tu w Kiiowie na górze przed zamkiem około pułtrzecia sta starszyny w poniedziałek tydzień minął, przysięgali, a potym w mieście przy Ratuszu w domu czerni snadź siedmset przysięgło, na gołey szably na stole położoney, że kupy odbiegać nie maią, wszędzie gdzie hetman poydzie iść y co roskazą, dobrze li zło li, wszytko czynić. Żyią ze mną ufało y hetman przysłał mi ianczarką. Piiem tu w kole. Pytałem się u nich na co te przysięgi. Czynili przed tem kozacy, co chcieli, a nie sprzysięgali się jeśli to przeciwko KJMci albo Rptey, kto się ieno kiedy tak porwał, nigdy nie roskazał. «Żal by mi was, dobrzyście etc., – rzekł mi ieden setnik do ucha, – powiem ci ale ossobno». I byl u mnie z czcieciego dnia. Mówiąc o tem, powiedział: «Chcielibyśmy nie tak iako przed tem w nierządzie do szaleństwa kozacy przychodzili. Ale ieśli nam nagrodzą, a obrócą nas do

[44] Київський підкоморій Самійло Горностай (ном. 1603 – † 12.05.1618)

czego, będziemy służyć. Nagrodzą a nie użyią ni do czego, rozeydziem się w porządku, drugim nowotnym każemy do domu chleba robić, drudzy na Zaporohach zostaną, drudzy tesz do cara Gurdziskiego poydą albo gdzie służbę znaydą, a przeciwko Królowi JMci y Rptey nic złego nie myślemy». Tak mię odprawił dobry to człowiek y wiadomy dobrze rzeczy ale drudzy pogadiwaią, że póydziemy do Lwowa zapłaty czekać. Wrócili się teraz posłańcy ich zhoła od JeMci pana Canclerza, tam prosto do Korsunia, gdzie armata, iechali. Iest y posłaniec Jm pana Canclerzow z niemi. Od JMci racz wm móy mciwy pan wiadomość brać, pobliż będąc, co prętko będzie.

AGAD. AZ, 737, k. 50-59.

№ 5

1619 р., серпня 9. – Київ (лист без початку)

[13] ... Snadź y Duńcow przyszło do nich trzy tysiąci. Było ich tu kilkadziesiąt w Kiiowie y przysięgali tesz y wyprawili ich stąd. Wiem isz na Don posłali dzisiai przed kilką niedziel, ale powiedaią że ci z Moskwy wyszli, którzi byli zaciągnieni od cara, ale że nie rychlo przyszli, po tractatach kazał iem puscz. A snadź ich do 10000 iest, tylko roznie rozłożą się ieśliby w sworze było woysko Zaporowskie, a byli by co więcey a wm móy mciwy pan chciałby ich mieć z tysiąc, rozumiem iako widzę chęci ich ku wm memu mściwemu panu, isz byli by ochoczy y woysko główne podobno nie broniło by wm tego, to iest ieśliby obok woyska coronnego służyli KrJM y Rptey, albo contenti odpusczeni byli. Pamiętano, nie zaciągało ich, był tu sługa, ale tylko za Dniepr iadąc wporpił [?] y za zdrowię napił się. A teraz to sprzysięgli się nie rozłączać. Tam snadź ktoś zaciągnął lisowczykow, powiadaią do siedmi tysięcy. To takie zaciągi, Boże day, aby były na dobro Rzptey. JM pan Struś przeminął tu we dwóch milach około 20 July. Napisałem był o iego Mci iechaniu y o inszych rzeczach do wm mego mciwego pana, ale przez occurentia mieszczanina tutecznego, który z drogi się wrócił y listy nazad oddał mi. Przyiąłem teras tu iako widzę człowieczka dobrego, tutocznego z koniem na to nawięcey, abym za dwie niedzieli spodziewam się, gdy woysko Zaporoskie ruszać się będzie do czego się obróci, miał przez kogo wm memu msciwemu panu oznaymić. Approbatę p. Liconowi [?] mogł wm móy mściwy pan przysłać. Ten rok nie mogł bydź lepiey poszanowiony, a na insze przyiechawszy będzie wm móy mciwy pan raczył stanowić, bo podano tam że mi wm móy mciwy pan nie poruczył nic czynić, tylko wszytko do przyiazdu swego zatrzymać y zatem // [14] tesz y mnie mnieysze powodzenie y sprawy wm mego mciwego pana poczęły się byli opierać. A tak mi będzie li na usługowaniu wm mego mściwego pana będzie. Ale przyznam się, że wolałbym szarą suknią w pokoiu nirz w kłopocie szorłamą [?].

Die 9 Aug.

AGAD. AZ, 737, k. 13-14.

№ 6

1619 р., вересня 3. – Київ (без початку)

[...] było trudności z niemi. Tutecznym kiiowskim naiwięcey confidit y wszyscy przy niem z iego pułku. Przysyłali teras do mnie, pitaiąc się o przyieździe wm mego mciwego pana, a prosząc aby domy ich były wolne od gości y dobrze będzie żem ich nie zniechęcać. Dwa tam posłańcy zostali, którzy tu byli przy mnie y iusz żadnego nie mam. Co tu

przyjąłem, to był tu barzo potszebny, ale terz zachorzał y doma leży. Racz wm móy mciwy pan wyprawić sam y dać znać, rychło by wm a mego mciwego pana sam spodziewać się, którego abym rychło w dobrem zdrowiu oglądał, pana Boga proszę.

Dan w Kiiowie, d. 3 Septembra. Roku 1619.

Wm mego mciwego pana nanizszy służebnik Paczińsky

AGAD. AZ, 904, k. 4.

№ 7

1619 р., вересня 9. – Київ

Jaśnie Wielmożny móy Mściwy Panie

Nie wiem że JMci p[ano]wie mieszczanie wypra[wi]li do wm mego mciwego pana, oprócz że namiot maią oddać, a od drogi obozowey wyprosić się. To rozumiem otrzymaią iakom zrozumiał z pisania wm mego mściwego pana, że wm móy mciwy pan oboydzie się bez nich, tylko oni co powinni Rzptej aby oddali. Na co zaś pokazuią siła ratiey. Namiot nie wiem, sądzili się podobał wm memu mściwemu panu, boię się żeby go barzo nie schwalono. Nadkazony iest, y wodę morską mieyscami znać na niem. Ale może rzemieślnik dobry zaprawić to y zażyć go może. Widział go snadź JM pan canclerz y snadź, rzekł komu go potrzeba może dać 400 fl. Przedzie był cudny y pan Lasota, obawia się żeby kto nań nie gniewał się. Oni zaś zdali to wm memu mciwemu panu. Mieszczanom tylko podziękować za odwiezenie go, a że do namiestnika swego raczysz pisać, isz pieniądze odda. A tu uczyni się co będzie przypało. Inszych rzeczy nie wiem będą li iakich popierać. Dobrze wtrzymani i nie oni, jesczem ich nie poznał. Gdy wyieżdżaią zalecam ich, że iusz maią bydź powolni, a co raz wyprawią forsol, y teraz ale gładzić przydzie. Namieniłem wm memu mściwemu panu, isz tameczni sprawcy iako indzie, y tam reputatią mi psuią, żem dla tego zatrzymany od wm isz wszytkie secreta wiedzialem, ale Bóg wie żadnych złych nie wiedziałem, y to dla tegom tu posłany aby tylko przypatrzył się, a nie czynił nic y tak y sławę niebosczyka JMci traducuią y autoritatem y discretią wm mego mciwego pana zmnieiszaią. I ia nie przestaię cierpić y że rozumieią, że tu nie mam co czynić. Przysłali mi mandat, abym szafarstwo odprawował.

Dla porządnego biegu w sprawach, racz wm móy mściwy pan napomnieć aby każdy powinności swoiey pilnował, a ieśli privatus inimicisias kto wiedzie, żeby przy // [16] namniey tak ie wiodł iakoby to sławy wm mego mciwego pana nic nie tykało, y spraw wm mego mciwego pana nie trudniło. Jeślim ia secreta wiedział, tedy niema mi to szkodzić, bo wszytko dobre wiedziałem. Nic złego nie practikowano ni o kiem, y nauczyłem się dobrze panu służyć, y wm memu mciwemu panu da Bóg wiecznie y sczerze służe. Wszak podobno baczyć wm móy mciwy pan raczysz y z pisania mego y do chcywiszych spraw affect móy dobry y życzliwy, którego mciwey łasce z nainizszymi służbami memi oddaię ia.

W Kiiowie, die 6 Septembris, 1619.

Wm mego mciwego pana nainizszy służebnik Paczińsky

[17] Jaśnie wielmożnemu panu Jmci panu Thomaszowi Zamoiskiemu, woiewodzie kiiowskiemu, panu y dobrodzieiowi memu Mciwemu

(odbitka sygnetu)

AGAD. AZ, 737, k. 15-17.

№ 8

1620 р., січня 27. – Замостя

Jaśnie Wielmożny móy Mściwy Panie

Pan Jabłoński był teraz w Bełzie y mówiłem p. Napiórkowskiemu[45] żeby list wm mego mściwego pana do niego tam posłał. Spodziewam się go co godziny żeby porucznika z piechotą mu oddać y porządek imieniem wm mego mściwego pana zalecić. Ale trudno tu ma bydź rząd. Ja poczułem się o niem przepytywał aliszci inaczey obrócono, że roskazuię sobie wina dawać y nie wiem co tyle. A ia iako nabarziey strzegłem się tego żebym nic extra ordinare nie kazał y owszem ordinaciey chciałem doyrzeć żeby iako naskromnieysza była, a wina – rozumiałem że mogliśmy się bes niego obość zwłaszcza bez wm, y że o nie trudno. A o piwo kazałem się starać ia w Zamościu, że tesz z takiey nie porwało, y na moie czeladź od trzech niedziel obroku nie dano, a niedawno wszytkiego zakazano. Choćbym rad dogadzał iako nalepiey, ale sam o to wm móy mciwy pan raczy baczyć, ze malewolentia ludzka zepsuie wszytko. Jeślibym był potrzebny tam, racz wm móy mciwy pan kazać oznaymić. Jeśli tesz mało, tedy lepiey że tu przy grobie ss. rodziców wm mego mciwego pana, a dobrodzieiów moich panu Bogu służyć będę. A proszę obroczek ten racz wm móy mciwy pan kazać dawać y to com wydał swego na zamku będąc, ad pia opera y necessaria, kazać wrócić. //
[21] Pana Boga proszę, aby on sam wszytkim sprawom wm mego mciwego pana błogosławić raczył, a ia żebym w dobrem zdrowiu rychło oglądał.

Dan w Zamościu d. 27 January, 1620.

Wm mego mciwego pana nanisszy służebnik Pawł Paczińsky

[22] Jaśnie wielmożnemu panu panu Jmci panu panu woiewodzie kiiowskiemu etc. panu y dobrodzieiowi memu Mciwemu

(odbitka sygnetu)

AGAD. AZ, 737, k. 20-22.

№ 9

1622 р., листопада 16. – Замостя

Jaśnie Wielmożny Mściwy Panie

Wczoray przytłukłem się wieczorem. Z panem miecznikiem[46] iechałem asz do Brahina z Równego na Ołykę, mimo Łuck, w Żydiczynie woziliśmy się w niedziele przeszłą. Pan woiewoda trocki[47] od Włodzimierza iechał ku Torhowicy we wtorek, przy tym miał bydź w Ostrogu, w Torczynie w niedziele dwa komornicy iego byli – Troiecki y Korczak powiadali, że posłali do Ostroga, aby pogrzeb kilka dni pomkniony był, isz on ziechać nie mogł. Snadź z nim iest do pięciu seth koni lichwy y sług niebosczykowskich y inszych za woiewodę, albo we czwartek przeszły miał bydź pogrzeb. Ktoś zaś w drodze powiedał, isz tegodniem pomkniono y w poniedziałek przyszły ma bydź pogrzeb. Trunę tesz w niedziele z tą strony Torczyna pothkalismy. To pewna że na dzień naznaczony nie był

[45] Томаш Напюрковський – надвірний підскарбій Томаша Замойського
[46] Очевидно, Ян Бондзинський, волинський мечник (1610–1634)
[47] Олександр Янович Ходкевич, троцький воєвода (1605–1626)

pogrzeb. Okazało, że p. Nowodworskim tesz powiedziano isz iechał bezh cliru na ten pogrzeb y powiedał, ze kancler na pogrzebie hetmanskim trzeba aby był.

O Zamosciu po stronach po włosci źle. Że swawolą, że krzywdzą, biią, że tesz iusz nikt nic nie wiezie. Jakosz ani chleba, // [26] ani owsa, ani drow, ani żadney rzeczy nie dostanie. Twardo obległy oni iusz iego dla Boga przybądź wm moy mciwy pan na odciecz, albo racz praesidium firmum opatszyć. I mnie w gospodzie poszarpano barzo. Czterysta złotych przez lato strawilem, teraz w roztworzoney izbie na zimnie siedzę, koni bez owsa, czeladź bes chleba nocowali y iusz daley nie wiem co z sobą rzec. Proszę uniżenie zapomorz wm móy mciwy panie pięcią albo sześcią set zł. na odzież y drugie potrzeby. A ieślibym iescze przydał zaś służyć, racz ukazać skądbym wychowanie mieć y pro dignitate wm mego mciwego pana światu się ukazować mogł. Cokolwiek dobrodzieystwa wm móy mciwy panie uczynić mi raczysz, będę to miał, nie za to iżem służył, chociaz blisko trzydzieści lat służę, a da Bóg, wiernie sczerze, y znacznie, ale iako znowu, ilie mi siły stawać będzie zasługować to wm swemu mciwemu panu będę, którego się miłościwey łasce z uniżonemi służbami swemi oddaię.

W Zamosciu, d. 16 Novembris, 1622.

Wm mego mciwego pana uniżony służebnik Pawł Paczińsky

[27] Jaśnie Wielmożnemu panu panu Jmci panu woiewodzie kiiowskiemu etc.

(odbitka sygnetu)

AGAD. AZ, 737, k. 25-27.

№ 10

1623 р., грудня 7. – Варшава

Jaśnie Wielmożny mnie
wielce mciwy Panie

Nie wcześnie wm móy mciwy pan wziąleś przed się przyiechać tu na ten czas, albo posyłania tu przez poszły, bo tu wczęła się trwoga od powietsza. Podle dworu JM p. Canclerza naznaczenia się pokazało, a tam w tem domu czeladź Jmci tego wieczora była, iednak między czeladzią nie pokazało się nic, tylko w domu tem y zas przy bramach obudwu y wczora na Piwney ulicy. Że ieśli mróz ten mi zahamuie a pokazi sie co więcey, tedy y król JM musiałby stąd uciec y w drogach niebespieczno, że y posłańcom nie trzeba ufać, może oni stanąc nie obyczaynie. Zewsząd iako i racześ na wszytkich, a ieśli iescze Tatarowie zimą przydą, albo Węgrowie od gór, tedy dokuczą barzo. Lisowczycy prziszły iusz ale siła się ich iescze zostało y w Litwie kilkanaście chorągwi zgoła na wielkie zło // [29] zaniosło się. O czem na seymiki podaią, ale trzeba było przed tem upatrować to y zabiegać aby do tego nie przychodziło. Umyśliłem iechać ztąd do którego kolwiek benefactorem, ale wsolwowałem się minąc wszytkich, a do wm mego mcziwego pana iechać y w tych iakich trudnościach służyć wm swemu mciwemu panu, nie wątpiąc że wm móy mciwy pan łaskawie skłonność moią przyiąć raczysz. Pan Olyszniak iedzie terz do Bełza, że JM puszczą, z nim w sobotę chciałbym wyiechać.

Pana Boga proszę abym wm mego mciwego pana w dobrem zdrowiu oglądał.

W Warszawie, d. 7 Decembris, 1623.

Wm mego mciwego pana życzliwy a uniżony sługa Pawł Paczińsky

[30] Jaśnie Wielmożnemu panu panu woiewodzie kiiowskiemu a panu mnie miłościwemu

(odbitka sygnetu)

AGAD. AZ, 737, k. 28-30.

№ 11

1623 р., грудня 10. – Варшава

Jaśnie Wielmożny mnie
wielce mściwy Panie

Z strony Nawoza pisałem przed tem do wm swego mciwego pana, że z roskazaniem wm mego mciwego pana w Kraśniku trzymałem arendę Przyłuskiemu na rok, do god teraznieyszych, ale nie wziąłem nic od niego za ten rok. In Octobris na Ś. Jadwigę miał mi dać czterysta złotych y czterdzieści korcy żyta szczebrzeskiey miary zostawić, tedy napisał, że ma od wm mego mciwego pana rozkazanie, aby mi iusz nic nie dawał. Co ieśli tak iest, tedy rozumiem że z udania iego isz podobno powiedział, że wziąłem od niego pieniądze, a arendy nie chciałem dotrzymać, brałem pieniądze, ale za przyszłe lata y to z kłopotem wielkim, oszukiwał mie barzo. Ma tam contrakt ze mną uczyniony, wodle niego nichby się musiał, iesli nie mnie, tedy tam gdzieby była wola wm mego mciwego pana niechayby oddał, y oszukania żeby nie czynił. Ale wm mego mciwego // [32] pana proszę racz wm moy mciwy roskazać kartkę do niego napisać, aby mnie to oddał, iako ze mną postanowił. A teraz od god, ieśli to iest wola wm mego mciwego pana, ode mnie tą maiętność oddalić, disponować ią, iako się wm memu mciwemu panu podobać będzie. Aczci on udał u JeM pana sędziego chełmskiego[48] y u inszych ludzi, że wm wziął mi Nawoz o czem inszy co od wm mego mciwego pana przyieżdżaią, nie wiedzą y powiedaią, że o tem nie słychali. Jeśli on tak praeoritate zna, że y mnie y wm nic nie da, y nikomu, a maiętność trzyma, tedy szkoda by mu iego. Prosiłem ia JM pana woyskiego lubelskiego[49] kiedy ku lecie był, żeby czim tą sprawę był uprząknął ale nie mam o tem żadney wiadomości, a to wiem że się nieborak zapowieśczył y wie to Bóg co się z nim teras dzieie. Snadź był odiechał do Słupicy, w Michałowie zapowieśczywszy.

Tu w Warszawie w dziesiąci mieyscach pokazało się tesz powietrze. Dziś trzeci dzień iako nie masz żadney ponowy. Kiedyby był mróz, a czy na tom by iusz stanęło. W mieście bespieczniey, ale przedzię pod miastem, y nie przy // [33] dzie iusz wm memu mciwemu panu posztoy toy teraz zażywać. Krol JM ma lekarstw zarzyć do świąt, ale dla tego to żeby się w pokoiu zamknąć, y od ludzi się na czas schronić. Pan podkanclerzy nie bywa na zamku, że czeladź iego była w domu zapowietrzonym, x. Canclerz do Wiprzowic odiedzie. Ja tu w pokoiu JM x. Canclerza stoię w tey tu stronie nie masz nic podeyrzanego, ale przedzię odiadę do wsi dwie mili ztąd, do Borzęcina, do x. Łyrzki. Jesli wm móy mciwy pan przyslisz tu posłańca dla wiadomości, tedy będę wiedział iako informować posłańca, żeby tenże y listy wziął y w drodze szedł y ieśliby zaraz w ręce wm listy miał oddawać chciałem ia sam iechać do wm mego mciwego pana, ieno rozumiem, że więcey tu przydać się mogę przynamniey do nowego lata.

Pana Boga proszę abym wm mego mciwego pana w dobrem zdrowiu rychłe oglądał.

W Warszawie, d. 10 Decembra. A. 1623.

---

[48] Павел Вежбицький, холмський суддя (1600–1631)

[49] Мельхіор Міхаловський, люблінський войський (1620–1625)

Wm mego mciwego pana życzliwy, uniżony sługa Pawł Paczyńsky

[34] O sprawach Rzptey barzo dosporną, ludzie czekaią czegoś wielkiego prętko. Na tę lisowską wyprawę siła ludzi z onych kraiów y znacznych y osiadłych dobrze idzie. Skosztowawszy wszasku woyny podobno będą radzić coby y doma czynić. Z seymu tego nie barzo karzą żeby co było. Nie każdy się nań obiecuie. Posły tatarskie wczora odprawiono, wystroiwszy piękne upominki, obiecano [jeszcze], gdy list przysiężny car przyszle. Ale na obiecta tatarskie nie dano responsu.

Wm mego mciwego pana proszę o dwadzieścia korcy owsa tarnogrodskich, y o kartkę do p. Gruszeckiego koni iedząc go, na posługę wm mego mciwego pana chodzić będą.

[36] Jaśnie wielmożnemu panu Jmci panu woiewodzie kiiowskiemu etc., panu y dobrodzieiowi mciwemu

(odbitka sygnetu)

AGAD. AZ, 737, k. 31-36.

1624, 1626 i b.d.
Paweł Paczyński z wiadomościami i uwagami dot. załatwiania spraw Zamoyskiego na dworze królewskim. Akta luźne, str. 16[50]

№ 12

1624 р., червня 13. – Варшава

Jaśnie Wielmożny mnie wielce
Mciwy Panie woiewodo

Żadnego słowa proznego y niepotrzebnego nie chciałbym napisać wm swemu mciwemu panu, tylko to co rozumiem do wiadomości wm mego mciwego pana należeć, krótko piszę. Kiedy królewic JM Władisław odieżdżał ztąd przed świętami, wywiadowałem się, ieśliby chciał wm mego mciwego pana pożegnać. Powiedziano mi, że miał pisać swą ręką do wm mego mciwego pana y potym o list ten pytałem się. JM pan starosta hohonczewski [?] powiedział mi, że go posłał do syna swego do Jaworowa aby sam go wm oddał. Rozumiem, że oddany iest. Niedawno miałem bydź u wm mego mciwego pana z Urzędowa, ale dla dania relatiy o sprawie tey którąm odprawował z Lublina przyszło mi tu powrócić. Zastałem JKrM w niesposobnem zdrowiu. Zachorzał pierwiej na rożą w nodze, a potym na fobię, wczora miał czwarty paroxism terciawy, ciężki y długi, dwanaście godzin, dziś ubrał się y patrzył z okna na processią. Nadzieia iest, że iusz będzie wolnieyszy. // [6] W octawe tu processia do ołtarzów odprawuią, trzy w rynku bywaią w mieście, a czwarty w zamku we srzodku. Tak rok było dwanaście Apostołow złotych y Salvatoris trzynasty. Dziś tegosz Apostołów Piotra, Pawła y Jana Ewangelisty, wyżey podle siebie, a niżey poiedynkiem Ś. Zygmunta ossoba każda, iakoby człowieka po pas, a słabie uczynione. Królowa JM y z królewicami zeszła na dół y przed tym ołtarzem czekała processiy, potym sama szła za processią do Ś. Jana, a po obiedzie była na kaplicy.

W tem takiem zdrowiu JkrMci vacantia stanęły. Tylko Włodzimirz podpisany JeM panu woiewodzie podolskiemu[51] . Podskarbstwo przy JmP podstolim[52] do seymu ma zostać,

[50] Архівний заголовок до документів № 12-16.
[51] Адам Александр Сангушко, подільський воєвода (1621–1629)
[52] Після смерті у 1624 р. Миколая Даниловича, великого коронного підскарбія (1616), самбірського старости (1615) ці уряди дістались Єрмолаю Лігензі.

y Sambor podobno z Drohobyczą do roku przy wszytkich potomkach do wyścia arendy. Insze in administracione były, iako Ryki, Letkowice teraz do wielkich rządów, o Jarow tu przy Warszawie do starostwa. A co się dotyczy Krasnegostawu, o tem zrazu było na JeM pana Hetmana[53], ieno że musiałby puścić Wieluń sądowy. Mogłby bratu[54], ieno że terz brat niedawno Striy otrzymał. Więc tesz podobno te commutatia nie zdadzą się JKrMci. Zrozumiałem to z kilku statecznych ossob y tych którzy // [7] są rzeczy wiadomi, że wm móy mciwy pan otrzymałbyś Krasnystaw, tylko dziwią się ześ wm dla niego nie raczył przysłać. Nakoniec wczora, żebym co statecznie zrozumiał, mówiłem z Jmcią xiędzem Canclerzem o tem. Powiedział tesz, że nie prosi. Miałem wczora list, ale o tem nic. O tosz z pokoiu zrozumiewamy to, że są inclinati animi czołowstwa Ichmci ku wm memu mciwemu panu, a tu zaś tym tylko odbywaią, że nie prosi. Nie przysłał o to, a kilka iest iakich co summy znaczne postępuią za to starostwo, y pilno staraią się o nie zeszci, to tak że pieniądze siła mogą wszędzie, ale rozumiem to, że Krol JchM więcej ważą sobie miłość y życzliwość tych, na których należy wszytko nisz pieniądze, zwłaszcza się stantibus recipientus rebus. Ieśli kiedy czyniłeś wm móy mciwy pan staranie o co kolwiek, tedy teras o Krasnystaw godzi się uczynić iako naiwietsze. Do tego tam grodu wielka część maiętności wm mego mciwego pana dziedzicznych należy, tam spraw nawięcey prawnych wm odprawuie się, iam iako do bliższego grodu gdy co przypadnie, ze wszytkim. Strzerz Boże żeby tam kto był nieżyczliwy, siła by nalepiy w sprawach wm mego mciwego pana czynić mogł. Przeto nie racz wm móy mciwy pan opusczać occasiey // [8] tey, racz napisać do Krola Jmci y do Iey KrMci y do Jm x. Canclerza, bo tesz żadnego pieczętarza drugiego nie masz, ani JM x. secretarza wielkiego, ten w Brodnicy iest u królowey JM, która tesz chorzała na gorączką, ale iusz tesz snadź zdrowa. Rzekła mi quidem ieden, że tesz Kiiow sądowy y nie mogło by to bydź pospołu, ale tu u Dworu nie spominaią tego y sam Jm xiądz Canclerz nie powiada tej ratiey, podobno dla tego że w Kiiowie sądy nie potrzebuią praesentiy, tylko podwoiewodzego. A ieśliby nie mogło oboie bydź, tedy JeM niebosczyk nie żałował Crakowa odstąpić dla Bełza, wszak tesz iescze woiew. sendomirskie vacuie. Ale o żadney incompatibilitati nie racz wm móy mciwy pan myśleć, tylko po prostu napisać, prosząc o łaskę w tey przyległości y do królowey Jey Mci o przyczynę. A iesczobym rozumiał, nie zdrozną posłać rzekomo dla tego starania pana Birkowskiego[55] medika iako ruricolam [?] a sługę swego, bo ieśliby dłużej Król JeMci miał chorować, tedy nie masz tu doctora coby radzić mogł. Posłano po Possoliusa do Gdańska, ale pan Birkowski mogłby tesz przydać się, iako p. Hetmanowi na Tatarzysczach był się przydał. // [9] Stąd królestwo affect wm mego mciwego pana poznałoby gorący, a iechałby tu y sam nie wiedząc dla czego, tylko dla spraw wm mego mciwego pana. JeyM pani woiewodzina mogła by napisać do Królowey Iey M., albo do panny Orsuli[56], że Jm pan woiew. usłyszawszy o niesposobnem zdrowiu JKrMci, by wiedział iako, radby swego udzielił dla JeKMci y doctora swego posyła, ieśliby w czem usłużyć mogł etc. A mało się cokołwiek posłać, tedy trzeba by iako naprędziey, bo co wiedzieć iakosz obawiać się, że ieszcze za gorączka będzie cokolwiek inforsowała JKMci. Do JM pana podkomorzego[57] napisałem

[53] Станіслав Конєцпольський, великий коронний гетьман (1632–1646)

[54] Кшиштоф Конєцпольський, белзький воєвода, стрийський староста (1624–1660).

[55] Шимон Бірковський (1574–1626), доктор філософії та медицини, придворний лікар Томаша Замойського

[56] Оршуля (Urszula Meyerin) – придворна дама королеви Констанції, дружини короля Зигмунта III

[57] Ян Скашевський, холмський підкоморій (1612–1634).

trochę, isz życzę aby wm móy mciwy pan raczył uczynić staranie o ten Krasnystaw, ale więcey nie piszę y nikt tego nie wie, ani wiedzieć będzie, tylko wm móy mciwy pan, co do wm mego mciwego pana piszę.

Pana Boga prosząc za dobre zdrowie wm mego mciwego pana, łasce się wm mego mciwego pana z uniżonemi służbami memi oddaię.

W Warszawie, d. 13 Juniy, 1624.

Wm mego mciwego pana życzliwy y uniżony sługa Pawł Paczyńsky

AGAD. AZ, 904, k. 5-9.

№ 13

1624 р., липня 10. – Варшава

Jaśnie Wielmożny mnie wielce
Mściwy panie woiewodo

Drugi raz pan Sadowski przyiechał tu z Zołoczowa. JM pan wm mego mciwego pana żebym responsem affectował od xiędza Valentego, spowiednika. W sprawie pierwszey odiechał był na wieś x. Valenty y trzy dni nie był tu. Iż wszod pod kostką przeszkadza mi nogę. Napisałem pro confidencia do x. Rudnickiego, pobudzaiąc go. Przyszedł do mnie do gospody y powiedział, że trzeba li poiadę do x. Valentego, gdysz mila tu tylko. Ale y owszem y recreatiy wm zażyiesz y off[iciu]m boni amici odprawisz. Jechał, dziś oba przyiechali rano. Znowu do JM x. Val. napisałem kartkę taką etc. Odkazał że zaraz na zamok idzie. Posłałem po południu, ale nie zdąrzyło się.

Teraz o nieszporach poydę. Posłałem po nieszporach o szostey chłopca y z p. Sadowskim odprawił, że był na zamku y mówił a isz ia u niego bydź nie mogę, sam chce u mnie bydź po wyczeczcy. Zdarz, Panie Boże, aby co pociesznego przyniosł y insze na tem teraz stanąc muszę, a czekać wiadomości od JeMci. O siódmey był u mnie JeM x. Val. Pytał dziś tu u Jmci o respons. Ale że nie było tam nic, tylko co respons na deliberatorias, a o lisowczykach. Pytał ieszcze ieśli nie miał Król JM pisania iakiego // [38] od wm. Powiedział, że nie miał, tylko to co sam oddał. Przod się o iakiegoś responsu upomina się. Przecze sam Król JM podobno na to, co pan woiewoda krakowski[58] z nami mówił z strony Krasnegostawu, ale nie może to bydź, bo y w Kiiowie juridika. Wszak y panu woiewodzie powiedzieliśmy za tem nie mogł więcey pytać y przed się nie może zrozumieć, ieśli to z Kiiowem Krasnystaw nie może bydź, czyli ani stąd, z Krosna [?]. Sczerze y pilnie chodził w tey sprawie JM x. Val. Tego żałuie, że od wm mego mciwego pana nie było listu żadnego z strony tey vacantiey do KrJMci y Król Jem mci y ni do kogo. Kiedyby ieszcze przyszło pisanie iakie a prętko, tedy za tą occasią mogłby się ieszcze resolutią upomnić. To przed się iako rozumię, że do Krasnegostawu nie mogłby nikt wm ubiegać, oprócz samego pana Hetmana, ale y ten nie wiedzie iakim sposobem, bo lepszą ma iuridiką – Wieluń. A ieśliby tesz albo tam, albo tu z iuridiką upuścic kilka tysięcy złotych, tedy kilka tysięcy tylko zostało by mu w korzyści, a przed się ludzie mówiliby. I także to tylko iednemu wszytko y wszyscy na iednego mamy słurzyć wm, iako to więc bywa y dla kilku tysięcy, siła im dziś było by y do inszych occasiey lepszych zawady. Oprócz żeby xiądz Canclerz miał to tak sprawować, żeby zie // [39] dnac komu na zmowie a ów żeby zaraz co dawał p. Jadzimowi, iako się to x. JeM używał że dałby

[58] Ян Тенчинський, краківський воєвода (1620–1637)

trzydzieści tysięcy zł. Prosi tesz JM pan marszałek pilno, za JMP woiewodzicem lubelskim. Prosiłem go o przyczynę o plonkę. Zaraz przyiechawszy tu powiedział mi, że Jm pan woiew. prosi znowu teraz nie wychodzić. Przes kartę prosiłem, odpisał mi w te słowa w niedzielę przeszłą. Pokim ia o Krasnystaw nadzieie nie rzucił na tego za kim się zaciągnąłem (iakom wm powiedział) pozyią o plonkę za wm y za nikim przyczyniać się nie mogę y nie godzi mi się o torz iescze tu na żadną stronę nie masz resolutiey. Wino nas wm moy mciwy pan sam sobie zaś wm nie pisał, y nie prosił. Rozumiałbym żeby wm móy mciwy pan raczył pisać gorąco, a iako naprędziey do KJM y do Jm prym[asa], omawiaiąc się że tak nie rychło, że zabawy były wyprawuiąc ludzi do woyska, do siebie drugich sposobiaiąc y przeciwznostok swych broniąc, rozumieiąc iusz to, że do tey łaski JKMci nikt nie miał ubiegać oprócz JM P. Hetmana, któremu się jm we wszystkim puscza etc. A do x. Canclerza to co wyrzey, a rozumieiąc, że wm offiarowaną mi swoią życzliwość miałeś teras pokazać, // [40] wiedząc iaka to teraz occasia iest do odniesienia mi łaski JKMci, że nie rychło taka bydź może y miałem nadzieię, że wm sam ultro spominaiąc sobie oyca mego y moią tesz życzliwość, na schodzie urzędu swego, miałeś mnie promowować. Za co ia wm y wszytkiemu domowi wm maiąc z nim iakie contignitates y necessitudines wszelaką uczynnością miałbym ia zachować etc. albo iako zdane wm mego mciwego pana, ale choćby terz nie działo się to, że prozno przeidzie ozwać się w fussons [?]. Żeby tesz napotym wiedzieli iakiey po wm uczinności spodziewać by się mieli.

Oddaię się z uniżonemi służbami memi łasce wm mego mciwego pana w Warszawie, d. 10 w wieczer, Juliy 1624.

Wm mego mciwego pana uniżony służebnik Pawł Paczyńsky

AGAD. AZ, 737, k. 37-40.

№ 14

1624 р., липня 18. – Варшава (без початку)

Jaśnie [Wielmożny móy mciwy Panie][59]

Dziwią się tu temu ludzie barzo, że wm móy mciwy pan uczyniwszy przez JM pana woiewodzica mazowieckiego Ichmcią starostwa krasnostawskiego starania o nieżadnego nie raczyłeś uczynić. Ieśli dla tego isz przy woiewodztwie kiiowskim starostwo zaraz iest y sądowe, tedy JM xiądz kanclerz powieda, że mógł byś wm tu juridiką puścić komu, a starostwo sam trzymać: czyli tesz isz wiedziałeś wm móy mciwy pan, że staraiąc się o nie na JM pana Hetmana y na JM pana woiewodę podolskiego[60] y na JM pana woiewodzica lubelskiego, a wm móy mciwy pan wszytkich tych miłuiesz y któremu kołwiek z ich mci to starostwo dano będzie raczysz go życzyć y swoim staraniem nie chcesz przeszkadzać żadnemu. Rozumiem, że po każdym Ichmci uznasz tesz wm móy mciwy pan takąsz życzliwość przeciwko sobie, isz żaden z ich mci nic swego dla wm mego mciwego pana żalować nie będzie. Pewnie kto-kolwiek z tego to starostwo urzyć może to miecz iakoby [...] // [2 ...] zastało mie, a nikomu nic nie da [...] jechał teras Król Jm do Kazimira [...] tam ma bydź resolutia z strony tego Krasnego Stawu y tu szą za JM pan woiewodzic lubelski otrzyma go, bo ma wszelkiego y umieiętnego promotora JM pana marszałka[61] . Ten będąc

[59] Початок і середина документу зіпсовані.

[60] Адам Александр Сангушко, подільський воєвода (1621–1629)

[61] Миколай Вольський, великий коронний маршалок (6.07.1616 – 9.03.1630) // Urzędnicy centralni i nadworni Polski XIV–XVIII w. / Spisy. Kórnik, 1992. S. 80.

takim w Rptej a bratem wm mego mciwego pana, rozumiem, że więtrzą dogodą y wielka wm memu mciwemu panu będzie niszby z intraty starostwa Krasnostawskiego bydź mogła.

Z tem się z uniżonemi służbami memi mciwey łasce wm mego mciwego pana oddaię.

W Warszawie, dnia 18 miesiąca lipca 1624.

Wm mego mciwego pana życzliwy y uniżony sługa Pawł Paczyński

[3] Jaśniewielmożnemu panu panu JeMci panu woiewodzie kiiowskiemu etc. memu wielce Mciwemu panu

AGAD. AZ, 904, k. 1-2.

№ 15

[1625 р. – Замостя?] (Лист без початку і кінця, б/д)

Z pm miecznikiem[62] mówiłem z strony Równego. Nie barzo chciwy do arendy. Przypomina sobie przeszłe czasy, iako były snadne. Jednak isz tam ma swoie opatrzenie, przestałby na łasce wm mego mciwego pana y dałby za te reliquia w gumnie y w czynszach, nic, co iusz wzięto nie defolcuiąc do Ś. Jana siedm tysięcy. Isz tylko z strony pieniędzy musiała by bydź mowa, bo zaraz dał by, a ieśli do Ś. Marcina przez rok, tedy dałby za pilną arendę, a ieśli do Ś. Jana tedy zaś na przyszły rok od Ś. Jana, zaraz dałby dziesięć tysięcy zł., a choć byś wm móy mciwy pan przyiechał, y pomieszkał, tedy umiałby usługować wm iako tesz y xxtom umiał usługować y granic bronić, y poddanych otulać. Obiecał się bydź w Zamościu na niedziele.

+ y budowania w zamku y wszędzie wcześnie opatrować.

AGAD. AZ, 904, k. 11.

№ 16

[1626 р.], травня 11. – Варшава

Jaśnie Wielmożny mnie wielce Mciwy Panie

Nie napiszę nic do wm mego mciwego pana tylko to co, się przed kilkiem dni działo y co się teraz dzieie. Z Lublina wyiechawszy w przeszłą szrode byłem w Konskiey Woly na obiadu xcia JeMci. JMc pan woiewodzic lubelski z ich mci pany Sieniawskiemi tegosz dnia przyiechali tesz pułtory godziny w noc. X. Jmcz wyiechał był przeciwko niem na kazanie, ale isz noc była ciemna y deszcz wielki, kazał w polu nawrocić, a komornika posłał oznaymuiąc, że wyiechał był ale iusz na mieiscu czeka z radością. Posłańcy co wprzod przyieżdzali od JMczi pana woiewodzica, tylko służby zalecali. Powiedział mi x., że coś interessant z drugimi ale potym byle sobie radzi. We czwartek w dzień Bożego Wstąpienia wiechali wszyscy po obiedzie po JM pana podczaszego na karecie iedney do Włostowic do wody, a drugą karete dla niego prozną wziowszy w mieśczie, czem podwiesielili trochę y w piątek u obiadu. Po obiedzie iechali wszyscy do wody, a ia w Stężycy nocowałem. W niedziele w południe byłem w Warszawie a JMc nocowali w Czirsku. W poniedziałek nad wieczorem przyiechali do Warszawy wodą, tam wysiedli, gdzie y wm moy mciwy pan za Bernardiny tako do gospod poszli. Krol JM w ten czas namnieisze czaz był w Uiazdowie. Wczora przed mszą królewską wszyscy IchM pospołu

[62] Ян Бондзинський, волинський мечник (1610–1634)

przyszli na zamek y // [17] po mszy po podpisach Króla Jmci uiechali sami IchM z swoimi. Na obiad byli u Jmci x. arcebiskupa gnieźnienskiego. (Bo Jemc od woyska wyprawowany aby był przyiechał w niedziele przed wieczorem). Tam po obiedzie słudzy z pacholikami, że nie zaraz odwieziono do Dworu, włamali się przez parkan y dwóch hayduków arcibiskupich zabili y był snadź rozruch niemały na dole, ale Panowie uspokolili go. Dzisiai gdy JeMc xiądz arcybiskup szedł na zamek, JeMc pan podczaszy szedł tesz ze wszystką swą comissyą y wprowadził Jemcz na górę dopiero posłom od woyska miesce uczyniono. Ieno że Króla JeMci uirzali y poselstwo odprawowali. Pan Sczukienicki mówił krótko ale pięknie. Wspomniał iako za czasu panowania JeMci wszyscy sąsiedzi kusieli się o Państwo to, iako niemniey Moskwa, Tatarowie, Wołosza, Multania. Wrogowie na koniech czo Turczyn, który wszytkiemu światu przecziw iest y który gdy ieno gdzie przyszedł zwykł był mówic z Juliuszem Cesarzem: veni, vidi, vici. Teraz przyszedł y wyirzał dzielność Hetmanów y męstwo woyska w którem y nie tylko nie zwyciężył, ale sam condiciy pokoiu prosił, y ze szkodą swą ustąpi, a uproszony sławą wknęci, wszyscy rozbili się, iako o skałą twardą. Potym Pan Pogroszewski // [18] czytał puncta y postulata. Odpowiedział JM xiądz Canclerz y od nich wdzięcznie przyimuiąć powolność. I tedy koszty starania IchM panów Commissarzów, które około IM Panow w małych rzeczach czynili zalecaiąc odprawę im obiecuiąc nasadziwszy się. Potym Król JeMcz poszedł do pokoiu dalszego, tam przy JeM x. Arcybiskupie pokazał JM panu podczaszemu, JM panu krayczemu y drugim dwom ludzkość swoią benigne y astabilitią, rozmawiaiąc z niemi s pułgodziny dobrze. Obiad iedli u JM x. Secretarza wielkiego, iutro ieść będą u JM x. Canclerza. Będą terz iutro radzic około tey odprawy. Terz iest tu mamy wielką u oycow Jezuitow kilku świętych z ich reguły nowo canonizowanych, iutro commemoratią odprawuią. Dziś z dział strzelaią na triumph y race* pusczać będą w wieczor. Rozumiem, że kaznodzieia do triumphu tych świętych przyłoży terz triumph ten, że nas pan Bóg zachował. Tego posłańca z tem odprawuię, kiedy dopiero postrzelali, odiechał. Drugi terz posłaniec za jem będzie prętko przes którego co daley będzie wm memu mciwemu panu wypiszę y od inszych Ich Mci pisania poszlę. Teraz się zabawili, każą czekać, ale iusz to na inszą furę mieską będzie.

Dan w Warszawie, d. 11 May, godzina przed wieczorem.

Wm mego mciwego pana uniżony służebnik Paweł Paczyński

AGAD. AZ, 411, k. 16-18.

№ 17

[1626 р., липень? – Варшава.] (Лист без початку і кінця, б/д)

Frasuią tam te nowiny o Tatarach. Bo snadź idą potężnie z ianczarami y o miasta chcą się kusić y wdługą woiować. A iako oni zakurzą y zamieszanie uczynią, tak Gabor nastąpić ma co by czynić nie wiedzą. Iusz y czasu nie masz radzić. Wszytka tam y rada y potęga przy Hetmanie. Przyszło Niemcow sześćset od Gdańska. Nie wiedzą gdzie ich obrócić, ieśli do Rusi czyli do Crakowa. Maią stanąc część w Garwolinie, a druga w Warcie, czekaiąc resolutiey, czyli ich terz tu zatrzymać, bo i tu hałasu in personam principis obawiaią się. Gustaw ustąpił ze wszytkim od Gdańska y uciszył się teras. Wyprawuią do Inflant, tam commissarzow na tractaty, ale y z tych podobno nie będzie nic, kiedy woyska

* штучний вогонь

nie masz. Hetman nie iest commissarzem, a isz woyska nie masz, tedy na commissiy nie chce bydź. Moskwa wygląda co się będzie działo, ale bolię barzo na to co się im stało y practicuią pilno Pogany przeciw nam. Był tam pan Isaykowski, komornik, w stolicy, żeby posła perskiego przepuszczono. Nie chcieli, y musiał się z Smolenska obrocić do Gdańska na morską drogę. Spominała tam Moskwa niebożczyka Jmci, że pry[mas?] pan Zamoiski hetman mądry był, y wielki woiownik, a o żadnego pana krzescianskiego nie starał się o przyiazń tak barzo, iako o cara moskiewskiego, bo to carstwo wielkie iest. Kiedyby panowie tych dwóch państw miłowali się Turkom, Tatarom, Szwedom y wszytkiemu światu były by straszni.

AGAD. AZ, 904, k. 10.

ДОДАТОК 2

1619, серпня 12. – Замостя. Лист воєводи Томаша Замойського до Петра Конашевича Сагайдачного

Moy łaskawy Panie Konaszewiczu

Dał mi znać namiestnik moy kiiowski pan Pacziński iakom wm wdzięcznie przyiął moie pierwsze do siebie pisanie, y przezeń iakoś mi się wm towarzystwem swem ofiarowało. Tom ia sobie obiecował po wmm wiedząc o sile między wmciami, którzy służąc Rzptey przy niebosczykowi oycu moiem, chęciwego przeciwko sobie y woysku wszystkiemu nie tylko im, ale y wszelkiey Rptey zawsze była wiadoma. Za czym ia wiedząc ześ wmm tego wdzięcznie po mnie oycowskim sposobem będę się starał o miłość wmciow y sprawom wmciow, gdy wmm tego po mnie będziemy potrzebowali zalecać JeKrMci ile będzie mogło bydź ze mnie. Dziękuię y na to swieże wmm chęci oświadczenie prosić list do tegoż namiestnika mego pana Paczińskiego. Rozumiem rzeczy same będą doznawał życzliwości wmm. Teraz wiedząc zeście wmm do JeKrMci posły swe posłali w sprawach swoich y znowu rady swoie w sprawach swoich mieć macie. Iako dobry przyiaciel y sąsiad, żądam wmciom abyście te swe narady do mnie obracali, iakoby się we wszystkim accomodowali woley Rptey. Dawał Pan Bog za sczęściem JeKrMci y dzielnością wmm y sławy y u Rptey przysługi. Da dali Bog y daley y że rozumiem, ile będzie mogł wygodzaiąc Rptey sprawom zechcę wmciow potrzebom wmm tesz wyrozumieycie, ieśli będzie // wygodnościom Rptey, u którey maią dobre rozumienie o sobie, możecie siła w rzeczach swych sprawować. Ia też myślę by ieno z tem Pogaństwem, które następuie, rozprawiliśmy na którą kolwiek stronę zawiedzić tamte kraie y kazałem na swoy przyiazd niektóre swe potrzeby sposabiać. W czym aby słudzy moi, iak to bywa przy wielkich kupach iakiey nie mieli od woyska przeszkody, proszę aby wm to swą zwierzchnością opatrzał. Miasta tesz tamtego, w którym sąsiedzi y przyiaciele siła woyskowych mieszkaią, aby ile może bydź mogło go ochronić, isz y pod zwierzchnością moią iest, y iako słyszę, nadpustoszałe barzo. Proszę pilnie wmm a iako pierwu i tak y teraz ofiaruię się bydź ia samemu tak y wszystkiemu woysku dobrem y sczerem.

Dan w Zamościu, dnia 12 miesiąca sierpnia. Roku 1619.

AGAD. AZ, 716, k. 69-70.